

แนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน :
กรณีศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก
อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

นิตยาพร จันทร์อุดม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารนวัตกรรมการพัฒนา

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

**THE STUDY OF THE DEVELOPING METHODS OF SUB-DISTRICT
NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION CENTER
FOR BEING THE LEARNING SOURCE RELEVANT
TO COMMUNITY NEEDS : A CASE STUDY
OF BANG CHAK SUB-DISTRICT NON-FORMAL
AND INFORMAL EDUCATION CENTER, MUANG DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE**

NITTAYAPHON CHAN-UDOM

**Presented in Partial Fulfillment of the Requirements of the Master
of Education Degree in Administration of Innovation for Development
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
Academic Year 2013**

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน :
กรณีศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
บางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัย นางนิตยาพร จันทร์อุดม

สาขาวิชา การบริหารนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา

ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เลิศไกร

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่เป็นปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คือ แกนนำชุมชนที่เป็นคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ และหัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลมีภาระหน้าที่หลายอย่าง นอกเหนือจากภารกิจหลัก และยังขาดวิธีการระดมการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก

2. รูปแบบที่เหมาะสมในการเสริมและพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คือ การให้ความรู้ ความเข้าใจถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ มีเจตคติที่ดีในการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากและมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชน จนเกิดองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำเอาความรู้เหล่านั้นไปวางแผนในการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

3. ข้อค้นพบและองค์ความรู้ในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก ที่ได้จากการศึกษาสรุปได้ดังนี้

3.1 ลักษณะศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก ควรเป็นศูนย์รวมความคิด ศูนย์รวมจิตใจ และเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกด้าน ของชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ดำเนินการโดยชุมชน ประโยชน์ที่ได้ต้องตกเป็นของชุมชน ได้ใช้เป็นที่ของหน่วยงานราชการ กิจกรรมที่จัดต้องสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคน ในชุมชนตามความสนใจและวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีการจัดกิจกรรมหลากหลาย และมาในรูปแบบ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยเน้นวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง ใช้วิธีการพึ่งพาตนเอง โดยใช้ต้นทุนทางสังคมเป็นหลัก ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากภาคส่วนอื่นๆ หน่วยงานภายนอก ชุมชน ควรให้การสนับสนุนส่วนที่เกินกำลังของชุมชน ได้แก่ อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ที่ทันสมัย เป็นต้น อาคารที่ตั้งอยู่ในจุดที่เหมาะสม สภาพภายในและภายนอกมีความสะอาด ร่มรื่นกลมกลืน กับสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เหมาะสมและเพียงพอ

3.2 คนในชุมชนจะมาร่วมใช้บริการและร่วมพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก จะต้องดำเนินการจัดกิจกรรมหลากหลาย ต่อเนื่อง มีรูปแบบ ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เป็นจุดเด่นเป็นที่ดึงดูดความสนใจของผู้รับบริการ และตอบสนองความต้องการ ตามวิถีชีวิตของประชาชน หัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล บางจากต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีจิตอาสาในส่วนที่เป็นบทบาทหน้าที่ โดยตรง และบริการชุมชน นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ สรรหาและเชิญชวนผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีความ เข้มแข็ง เสียสละ ใฝ่รู้ สามารถที่จะทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี มาเป็นคณะทำงาน มีการประชาสัมพันธ์ ด้วยวิธีการหลายวิธี อย่างต่อเนื่อง และเข้าถึงประชาชนในเขตบริการ มีการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ ทั้งอาคารสถานที่ สภาพภายนอก และด้านบริการ

โดยสรุปการศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยตำบลให้ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัด นครศรีธรรมราช ทำให้พบแนวทางในการพัฒนา ประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจต่อผู้เกี่ยวข้อง ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดกิจกรรม เจตคติที่ดีต่อศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยตำบล การได้เข้ามามีส่วนร่วม สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน สื่อครุภัณฑ์ที่ดีและ ทันสมัย การมีส่วนร่วมของเครือข่าย ที่ตั้งที่เหมาะสม ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นประโยชน์ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี

ABSTRACT

Thesis Title	The Study of the Developing Methods of Sub-District Non-Formal and Informal Education Center for being the Learning Source Relevant to Community Needs : A Case Study of Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center, Muang District, Nakhon Si Thammarat Province
The Author	Mrs.Nittayaphon Chan-udom
Degree	Administration of Innovation for Development
Thesis Chairman	Assistant Professor Dr.Panya Lertkrai

Research of development and education, Sub-District Non-formal and Informal Education Centre. As a source of learning to meet the needs of the community: a case study Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Centre Muang Nakhon Si Thammarat District. Nakhon Si Thammarat Province. The objective is to find ways to develop non-formal education center for learning that meet the needs of the community. The population used in this study is related to the non-formal education centers by selecting a specific number of 42 people. Tools used in this research was a structured interview and recording form a group discussion. The data were analyzed by the means of descriptive writing.

The findings of the research were as follows:

1. The factors that became problems and needs in promoting and developing Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center for being the Learning Source Relevant to Community Needs was the community leader playing roles as the school committees of Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center. Most of these people lacked the knowledge and understanding of their roles and responsibilities. Besides, personnel had various kinds of jobs other than the main mission and did not know how to apply the mobilizing method to encourage other sectors to take part in developing Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center.

2. The appropriate model used in promoting and developing Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center for being the Learning Source Relevant to Community Needs were giving the knowledge and understanding about the advantages that the community would gain, having good attitudes in operating Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center and participating in developing the community until it could construct the new body of knowledge which would be used for planning continual development. The appropriate model used in the promotion and development of Bank Chak Center to further its aims towards being the learning source relevant to the needs of the community, as well as providing information towards the advantages that would benefit the community over a period of time.

3. The findings and the body of knowledge in developing Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center which were derived from this study can be concluded as follows:

3.1 The characteristic of developing Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center should be the center of thoughts, minds and playing a role in organizing the community's all aspects of learning activities. Being the community's learning source and being organized by the community. All benefits would belong to the government sector. All activities organized had to be relevant to the problem, the needs and the interests of people in the community. Organizing the variety of activities which were in line with the problems and the need of the community and based on a continual way of life. Implementing self-dependent method by using social cost mainly rather than asking assistance from other sectors. The outside-community organizations should assist to provide some supplies that the community cannot get them itself, such as buildings and modern durable goods. The buildings need to be located in the proper areas, both inside and outside are clean and harmonic with the people's ways of lives. Materials, tools and equipments have to be adequate.

3.2 The people who want to get services or to develop Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center have to organizing the variety of activities which can be apparently concrete and remarkable as well as can call the clients' attentions and respond to the exact needs of the people's ways of lives. The chief of the Sub-District Non-Formal and Informal Education Center have the good relationship with the community, have the public mind to work on his duty and serve the community separate his roles and responsibilities. Searching and inviting both official and unofficial leaders who are strong, sacrificeable, knowledgeable and can get along well with other people to work together. Using more methods of public relations to access the people in the specific area. Developing and improving the services and the buildings regularly.

In the conclusion of the Study of the Developing Methods of Sub-District Non-Formal and Informal Education Center for being the Learning Source Relevant to Community Needs : A Case Study of Bang Chak Sub-District Non-Formal and Informal Education Center, Muang District, Nakhon Si Thammarat Province, it can be found the developing methods which comprised the building of understanding for the related people, the appropriateness of activities organization, the good attitudes towards the Sub-District Non-Formal and Informal Education Center, the participation, the outside and inside surroundings, the modern durable goods, the proper location of the center, the recognition of people in the community and the advantages and responses to the exact needs of people.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความกรุณาช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคณาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ หลักการ แนวคิด และวิธีการ ตลอดจนให้คำปรึกษาแนะนำและข้อคิดเห็นที่มีคุณค่ามาโดยตลอดเวลาที่ได้ศึกษา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณยิ่ง

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เลิศไกร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิระยุทธ ชาทะกาญจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล ที่แนะนำและให้กำลังใจในการทำวิจัย

ขอขอบคุณผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมือง นครศรีธรรมราช บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ครูอาสาสมัครการศึกษา นอกโรงเรียน ครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล บางจาก คณะกรรมการสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมือง นครศรีธรรมราช คณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก คณะกรรมการนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนตำบลบางจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ นายสมภาส จันท์อุดม ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ที่มีส่วนสนับสนุน ส่งเสริม และเป็นกำลังใจในการพัฒนาตนเองของผู้วิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

นิตยาพร จันท์อุดม

สารบัญ

บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
คำถามวิจัย	2
ประชากร.....	3
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ของการวิจัย.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล	5
การมีส่วนร่วมของชุมชน	13
ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน	19
ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21	31
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545	34
แหล่งเรียนรู้.....	35
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	43
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	55
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
บริบทตำบลบางจาก	58

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....62
	ประชากร.....63
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย63
	วิธีดำเนินการวิจัย.....64
	การวิเคราะห์ข้อมูล66
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....67
	ตอนที่ 1 ผลการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมและการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล67
	ตอนที่ 2 การตรวจสอบทบทวน โดยการสนทนากลุ่มครั้งที่สองเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับความต้องการของชุมชน.....76
5	สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ78
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย78
	วิธีการดำเนินการวิจัย78
	สรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผล79
	ข้อเสนอแนะ84
บรรณานุกรม85	
ภาคผนวก.....88	
	ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์89
	ภาคผนวก ข แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม95
ประวัติผู้วิจัย 101	

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กระบวนการคิดเป็น.....	26
2 การสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้.....	41
3 การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้.....	42
4 การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	49
5 กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย.....	65
6 รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยตำบล.....	83

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมาตรา 8 ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมาตรา 29 “ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ร่วมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ในความดูแลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกลไกสำคัญในการให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนในระดับรากหญ้า และเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นแหล่งบริการสื่อการเรียนรู้ สื่อการเรียน การสอนต่างๆ ได้แก่ หนังสือ แบบเรียน ชุดวิชา นิตยสาร วารสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ วิทยุ เครื่องเล่นวีดิโอ วีดิทัศน์ เทเลวิชันชุดรับสัญญาณดาวเทียม ฯลฯ ที่ปัจจุบันกระจายอยู่ทุกตำบลทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 7,409 แห่ง ในจำนวนนี้ ตั้งอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช 169 แห่ง ซึ่งแม้ว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลเหล่านี้จะสามารถจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนในชุมชนได้ในระดับหนึ่งแต่ก็ยังมีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงานอยู่มาก จึงจำเป็นต้องระดมพลังจากทุกภาคส่วนมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการมากขึ้น

จากความจำเป็นดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลหรือแขวง (กศน. ตำบลหรือแขวง) เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2553 เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มุ่งสร้าง โอกาสและให้บริการการเรียนรู้ อย่างหลากหลายวิธี สนองความต้องการและเสนอทางเลือกในการพัฒนาตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาชีวิต ของประชาชนโดยยึดหลักการชุมชนเป็นรากฐานของการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. สร้างและขยายภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน
3. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของภาคีเครือข่าย
4. ประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เพื่อแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้สอดคล้องกับความต้องการของคน ในชุมชน เพื่อจะได้นำไปเผยแพร่และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลหรือแขวงของสถานศึกษาในสังกัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

คำถามวิจัย

1. อะไรทำให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ไม่สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้
2. บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องควรเป็นอย่างไรจึงจะทำให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากเป็นแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

3. รูปแบบการจัดกิจกรรมควรเป็นอย่างไรจึงจะทำให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 42 คน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเกี่ยวกับเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้การระดมความคิดอย่างอิสระ และร่วมดำเนินงานโดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดี เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมและนำไปวางแผน

2. พื้นที่ในการวิจัย คือ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หมายถึง ศูนย์กลางจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับประชาชน เป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนถึงภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เรียกชื่อย่อว่า “กศน. ตำบล”

การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาที่จัดให้ออกเหนือจากการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งอาจดำเนินการโดยหน่วยงาน หรือสถาบันต่างๆ ที่ไม่ใช่สถาบันทางการศึกษาตามปกติ

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่แต่ละบุคคลได้รับจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น จากบุคคลในครอบครัว การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์

การศึกษาต่อเนื่อง หมายถึง การศึกษาที่ต้องได้รับการต่อยอดจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือ ที่รวม ซึ่งอาจเป็นสภาพ/สถานที่หรือศูนย์รวม ที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียน การสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางเรียนรู้

หัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หมายถึง บุคลากร ที่ได้รับการแต่งตั้งและให้ปฏิบัติงานในลักษณะประจำที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยตำบล ทำหน้าที่จัดกิจกรรมและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

แนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หมายถึง การกำหนดทิศทางหรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้น ย่อมจะต้องเป็นของดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น เพื่อพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ถูกพอกพูนด้วยค่านิยมของชุมชนหรือสังคมนั้น

ความต้องการของชุมชน หมายถึง ความต้องการที่จะได้รับการศึกษาเรียนรู้นอกระบบ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับปัญหาของชุมชน

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนได้กระทำในศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชน

ความสอดคล้อง หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับปัญหาของประชาชนที่จะต้อง ได้รับการแก้ไข และพัฒนาให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลสามารถดำเนินการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
2. ผู้เกี่ยวข้อง ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดี สามารถนำความรู้ไปพัฒนา ศักยภาพและวางแผนพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก
3. ได้แนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้นำเสนอ ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง จำแนกเป็น 5 ตอน คือ

1. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน
3. ปรัชญา แนวคิด และหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน
4. ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21
5. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545

6. แหล่งเรียนรู้
7. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
8. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
10. บริบทตำบลบางจาก

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ความหมายของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เป็นหน่วยงานในสังกัดศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ มีฐานะเป็นหน่วยจัดกิจกรรมการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนและการสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน

บทบาทและภารกิจของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล มีภารกิจที่สำคัญดังนี้

1. จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้กับประชาชน กลุ่มเป้าหมายในชุมชน อย่างน้อยปีงบประมาณละ 560 คน โดยจำแนกเป็นรายกิจกรรมดังนี้

1.1 การศึกษานอกระบบ 260 คน ประกอบด้วย

1.1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน 60 คน
1.1.2 การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ	จำนวน 20 คน
1.1.3 การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	จำนวน 20 คน
1.1.4 การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน	จำนวน 60 คน
1.1.5 กระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน 100 คน

1.2 การศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 300 คน

2. สร้างและขยายภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนของภาคีเครือข่าย ทั้งในแง่ของความเข้มแข็งและความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมและศักยภาพในการจัด

4. จัดทำระบบข้อมูล สถิติ และสารสนเทศ เกี่ยวกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย และผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาและแผนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งระดับชุมชนหรือระดับจุลภาค ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และภาพรวมระดับประเทศของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5. จัดทำแผนงาน โครงการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำปีงบประมาณ เพื่อจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และชุมชน และพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามกรอบจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอที่สังกัด โดยในกรณีของการจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดค่าใช้จ่ายรายหัวตามที่มติคณะรัฐมนตรีกำหนดคูณด้วยจำนวนนักศึกษา 60 คน สำหรับกิจกรรมอื่นๆ นั้น จัดทำแผนงาน โครงการ เพื่อเสนอของบประมาณให้ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจาก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

6. ประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และภาคีเครือข่ายในตำบล โดยมีการประสานแผนการดำเนินงานภายในตำบลที่รับผิดชอบและกับ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ที่สังกัด ตามกรอบจุดเน้นการดำเนินงานบนพื้นฐานของความเป็นเอกภาพด้านนโยบายและความหลากหลายในการปฏิบัติ

7. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในความรับผิดชอบตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอกของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอที่สังกัด

8. รายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ที่สังกัด ตามแผนหรือข้อตกลงที่กำหนดไว้

9. ปฏิบัติภารกิจอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจาก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด หรือ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และตามที่กฎหมายกำหนด (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552, 7-9)

หลักการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

1. การจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ตามหนังสือสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ ศร 210.02/3267 ลงวันที่ 4 กันยายน 2552 เรื่องการดำเนินงาน ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเลขาธิการสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (นายอภิชาติ จิระวุฒิ) ได้สั่งการให้ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ทุกจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ดำเนินการปรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในทุกตำบลให้เป็น ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล/แขวง

เนื่องจากบางตำบลยังไม่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เสนอประกาศจัดตั้งให้ครบทุกตำบล โดยให้บุคลากรศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ร่วมกับชุมชนและ/หรือภาคีเครือข่ายดำเนินการสำรวจ และคัดเลือกอาคารสถานที่ที่เหมาะสมที่อยู่ในแหล่งชุมชนหรือศูนย์รวมประชาคม เช่น วัด ศาสนสถาน โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล อาคารเอนกประสงค์ ศาลาประชาคม เป็นต้น พร้อมทั้งประสานงานการใช้อาคารสถานที่ โดยเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบดูแลอาคารสถานที่ที่เป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ลงนามหนังสืออนุญาตให้ใช้อาคารสถานที่ หรือกรณีที่ใช้สถานที่ของชุมชนจัดตั้งอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำหรับชุมชนในกรุงเทพมหานครในเขตพื้นที่รอบใน ผู้ลงนามในหนังสืออนุญาตให้จัดตั้งหรือใช้สถานที่ คือประธานชุมชน ส่วนในเขตพื้นที่รอบนอกผู้ลงนามในหนังสืออนุญาต คือผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน

อนึ่งในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความเป็นไปได้ใน 3 กรณี ดังนี้

1) กรณีที่เป็นพื้นที่ว่างเปล่าไม่มีอาคาร ให้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ วางแผนการก่อสร้างอาคารร่วมกับชุมชน โดยใช้งบประมาณของ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และ/หรือขอรับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

2) กรณีที่เป็นพื้นที่ที่มีอาคารดำเนินการอยู่แล้ว ให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ร่วมกับชุมชนดำเนินการพัฒนา ปรับปรุงให้พร้อมที่จะใช้งาน โดยใช้งบประมาณของ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และ/หรือขอรับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

3) กรณีที่มีอาคารของหน่วยงานอื่นที่ว่างเปล่า ให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ประสานงานขอใช้สถานที่ดังกล่าวกับผู้มีอำนาจ

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จัดทำประกาศจัดตั้งโดยให้ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เป็นผู้ลงนาม ส่วนการจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จัดทำเป็นประกาศของจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ลงนามในประกาศจัดตั้ง สำหรับตำบลใดที่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มากกว่า 1 แห่ง ให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ต้นสังกัด คัดเลือกเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เพียงแห่งเดียว โดยเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดลงนามแต่งตั้ง

สำหรับหัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลงนามแต่งตั้ง

2. การบริหารจัดการ

2.1 ครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล (ครู กศน. ตำบล) เป็นหัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ทั้งนี้ทั้งครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั่วไป และหัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ต้องปฏิบัติงานประจำอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล อย่างน้อยสัปดาห์ละ 4 วัน โดยจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานแสดงไว้ในอาคารที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

2.2 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดให้มีคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วม

ในการบริหารกิจการด้านต่างๆ ของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หรือ ศูนย์การเรียนชุมชน ให้เป็นไปตามภารกิจที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดองค์ประกอบ และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และ ศูนย์การเรียนชุมชนไว้ดังนี้

1) องค์ประกอบของคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และศูนย์การเรียนชุมชน

คณะกรรมการ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และศูนย์การเรียนชุมชน ประกอบด้วยองค์คณะบุคคลดังนี้

(1) ประธานกรรมการ (เลือกจากตัวแทนคณะกรรมการในข้อ (2))

(2) กรรมการที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านหรือชุมชน หมู่บ้านหรือชุมชนละ 2 คน ซึ่งอาจมาจากผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา เป็นต้น

(3) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรนักศึกษา (กรรมการนักศึกษา 2 คน)

(4) กรรมการที่เป็นอาสาสมัคร ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ตัวแทนจากตำบล 1 คน)

(5) กรรมการและเลขานุการ (หัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หรือหัวหน้าศูนย์การเรียนชุมชน)

กรณีที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลใดมีศูนย์การเรียนชุมชน มากกว่า 1 แห่ง ให้แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนได้ตามความเหมาะสม ประกอบด้วย

(1) ประธาน (เลือกจากตัวแทนคณะกรรมการในข้อ (2))

(2) กรรมการที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านหรือชุมชน จำนวน 5 คน

(3) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรนักศึกษา (กรรมการนักศึกษา 2 คน)

(4) กรรมการที่เป็นอาสาสมัคร ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ตัวแทนอาสาสมัคร 1 คน)

(5) กรรมการและเลขานุการ (ครูศูนย์การเรียนชุมชน)

2) บทบาทหน้าที่

(1) บทบาทหน้าที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน

(1.1) วางแผนการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชน

(1.2) จัดประชาสัมพันธ์งานศูนย์การเรียนชุมชน

(1.3) จัดหาวัสดุ อุปกรณ์และครุภัณฑ์พื้นฐานให้กับครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1.4) บริหารและจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1.5) กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1.6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

คณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล มีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามข้อ (1.1) – (1.6) และยังมีบทบาทหน้าที่เพิ่มเติมดังนี้

(2.1) ประสานงานและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างๆ ในตำบล

(2.2) ประสานกับส่วนราชการในตำบล และเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

(2.3) ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อนำแผนชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมาปฏิบัติ

(2.4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ทั้งนี้ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอต้นสังกัดเป็นผู้แต่งตั้ง ส่วนคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง โดยอยู่ในตำแหน่งวาระละสี่ปี

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ใช้ปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นฐาน (Problem or Need-Based) ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกิจกรรม มุ่งให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกิดทักษะกระบวนการคิด ตัดสินใจตามหลัก “คิดวิเคราะห์เป็น” โดยถือเป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่จำเป็นประการหนึ่งด้วย

3.3 การจัดระบบหรือกระบวนการเรียนรู้ เน้นระบบหรือกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้ออำนาจให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความใฝ่รู้รักในการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้จนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

3.4 จัดสภาพแวดล้อม หรือบรรยากาศใน ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในชั้นเรียนและชุมชนให้ส่งเสริมหรือเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และชุมชน โดยใช้แผนชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการประสานการมีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงาน ทั้งในฐานะผู้รับผิดชอบหรือเจ้าภาพหลัก และผู้มีส่วนร่วมกับองค์กรหรือหน่วยอื่นในชุมชน

3.5 ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และการจัดการความรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนและคุณภาพการเรียนของผู้เรียน

3.6 ใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และภาคส่วนต่างๆ ทางสังคมในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552, 11-18)

มาตรการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561)

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง กำหนดกรอบแนวทางการปฏิรูปบนฐานของหลักการ และแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบอื่นอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เกษตรกรรม สาธารณสุข การจ้างงาน เป็นต้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน และตามอัธยาศัย อย่างมีคุณภาพในทุกระดับและประเภทการศึกษา การดำเนินงานของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จึงต้องประสานสอดคล้องกับจุดเน้นและกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองเป็นสำคัญ โดยมีมาตรการดำเนินการดังนี้

1. มาตรการเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จใน ไตรมาสแรกของปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 ได้แก่

1.1 จัดให้มีคณะกรรมการ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้

1.2 ปรับปรุงอาคารสถานที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เดิม ให้เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้เป็นสำนักงาน และการมีภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร โดยปรับปรุงสภาพแวดล้อม บริเวณอาคารสถานที่ ให้สะอาด ร่มรื่น รวยงาม จัดหาครุภัณฑ์ที่จำเป็น เช่น โต๊ะ

เก้าอี้ คอมพิวเตอร์ โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเล่นเทป เครื่องเล่น VCD DVD เครื่องขยายเสียง เครื่องรับ สัญญาณดาวเทียม และ โสตทัศนูปกรณ์อื่นๆ รวมทั้งสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ แบบเรียนตามหลักสูตร กศน. อินเทอร์เน็ต VCD DVD ผังรายการ โทรทัศน์และวิทยุ เป็นต้น

1.3 จัดทำแผนงาน โครงการ ทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 โดยเชื่อมโยงประสานกับแผนตำบลหรือแผนชุมชน แผนดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอื่นๆ ในตำบล และแผนของ กศน. อำเภอ เพื่อเห็นภาพการพัฒนาในพื้นที่ที่เชื่อมต่อ และสนับสนุนกันอย่างเป็นองค์รวมและเป็นระบบ

1.4 สำรวจข้อมูลชุมชน และจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่พร้อมรองรับนโยบายเร่งด่วนของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองของสำนักงาน กศน.

2. มาตรการระยะยาวเชิงรุกในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 – 2561

2.1 จัดทำแผนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน รองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ภายใต้แนวคิดการเชื่อมโยงระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบอื่นๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เกษตรกรรม สาธารณสุข การจ้างงาน เป็นต้น

2.2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนทุกรูปแบบและจัดสภาพแวดล้อมของชุมชนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน

2.3 สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในรูปแบบของชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice : COP) ตามประเด็นองค์ความรู้ที่ชุมชนมีความสนใจ โดย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เป็นศูนย์กลางประสานเชื่อมโยงเครือข่ายและอำนวยความสะดวกการแบ่งปันความรู้ และการสร้าง โอกาสการเข้าถึงความรู้ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในชุมชน

2.4 สร้างความรู้ความเข้าใจในการทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามกรอบภารกิจของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.5 ประชาสัมพันธ์สถานภาพของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในตำบล สร้างความรู้เข้าใจภารกิจของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสร้างความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของ

ร่วมกันให้ชุมชน เกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุน ติดตามผล และพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และ ศูนย์การเรียนชุมชน เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษาที่เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน

2.6 เผยแพร่แผนงาน โครงการ กิจกรรมและผลการดำเนินงาน เพื่อให้ชุมชนทราบ กิจการและความเคลื่อนไหวของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และ ศูนย์การเรียนชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินงาน และสะท้อนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล และ ศูนย์การเรียนชุมชน ได้ตรงตามสภาพความเป็นจริง และมองเห็นช่องทางการเข้ามามี ส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดร่วมกัน ทั้งเชิงการปฏิบัติการกิจของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และศูนย์ การเรียนชุมชน และการได้รับบริการการศึกษา ตลอดจนการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงของประชาชนในชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553, 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามี ส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอน ต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับ บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนา ภูมิปัญญา การรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

ประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์ (อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัย รามคำแหง, 2553, 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการ เห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องกันนั้น จะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกัน ของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่มาร่วมปฏิบัติการได้จะต้องตระหนักว่า การปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือกระทำการผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กร จะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

สันติชัย เอื้องงประสิทธิ์ (อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัย รามคำแหง, 2553, 9) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคลากรว่าหมายถึง การเปิด

โอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากรเอง

ท่านอง ภูเกศพิมพ์ (ออนไลน์, 2556) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อ และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และ อุตศตนามากยิ่งขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

จินตวิร์ เกษมสุข (ออนไลน์, 2556) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือกันตั้งแต่การวางแผน การบริหารงบประมาณ การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ดังนั้นผลสำเร็จของการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแข็งขัน โดยประชาชนต้องรู้ว่าพวกตนต้องการอะไรเพื่อพัฒนาของตนเอง

จึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมมีความหมายที่กว้าง เกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนของสังคม เป็นการกระทำเพื่อมุ่งหวังผลสัมฤทธิ์เพื่อนำไปพัฒนาสังคมและชุมชนให้เจริญและมั่นคงขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมจะต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ มากมาย เช่น การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมกันคิดวิเคราะห์ จะต้องมีความเห็นพ้องไปในทิศทางเดียวกัน และยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคสมัยด้วย

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การศึกษาเป็นภารกิจของทุกคนและสังคมต้องให้ความสนใจและระดมสรรพกำลัง และทรัพยากรทั้งหลายทั้งปวงร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและสถาบันต่างๆ ในสังคมด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้น ได้เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ทั่วโลก การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความกังวลร่วมกัน เกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญเห็นพ้องด้วยกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงสนองตอบความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

การบริหารแบบมีส่วนร่วมต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จำเป็นที่ชุมชนจะต้องดูแลรับผิดชอบในการดำเนินการทุกคนในชุมชนควรมีความรู้สึกรักโรงเรียน เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำให้เกิดผลต่อการพัฒนา นักเรียน ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา (ทำนอง ภูเกิดพิมพ์, 2556)

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

มณฑล จันท์แจ่มใส (อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553, 10) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะต้องมีและเกิดขึ้นมาโดยตลอด ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผน โครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตามแผน การเสียสละกำลังแรงงานของบุคคล ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ กังลังเงิน หรือทรัพยากรที่มีอยู่

ประทุม สุวดี (อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553, 10) ได้กล่าวถึงลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคล เกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ

1. เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการวางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กรตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
2. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้
3. เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมถึงเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลชักจูงให้เข้าร่วม โดยที่ตนเองมีประสงค์จะเข้าร่วม
4. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจ ลูกกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสม บุคคลจะต้องมีโอกาและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคคลโดยทั่วไปแล้ว ยังมีปัจจัยชัยอีกหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพและรายได้ เป็นต้น

รูปแบบและลักษณะกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การที่ประชาชนจะตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในชุมชนนั้น มีผลมาจากปัจจัยด้านต่างๆ หลายประการ

มงคล จันทร์ส่อง (อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553, 11) ได้กำหนดรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้ว่า องค์ประกอบรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีอยู่ 3 ด้านดังนี้

1. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะทำกิจกรรมนั้นๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรจะเข้าร่วมหรือไม่

2. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่า จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

3. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

ศิริชัย กาญจนวาสิ (อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553, 11) ได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร
4. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ
6. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

วรรณ วรณานิช (อ้างใน กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553, 12) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือรูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือรูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือในขั้นตอนในขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ (อ้างใน สุธีร์ วรประคิษฐ์, ออนไลน์, 2556) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบ ในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเอง ให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุลวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จินตวีร์ เกษมสุข (ออนไลน์, 2556) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่ โดยทั่วไป 4 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าว จะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Pub Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะ โครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบาย และให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย ไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

จากแนวคิดและทัศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจาก เป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
2. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
3. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
4. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนทนา

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเข้าให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

จากความหมายและแนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายความหมาย สามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ว่าการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือผูกพันกับกิจกรรมสาธารณะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ทั้งทางด้านการพัฒนา และการแก้ปัญหาของชุมชน โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาของชุมชน คือ

1. การตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล
2. มีความเกรงใจ ความเชื่อ ความศรัทธา และความเคารพในตัวบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
3. ความสามารถของผู้นำชุมชนในการจูงใจประชาชนให้เข้าร่วมกิจกรรม
4. อำนาจบังคับจากบุคคลที่เหนือกว่า
5. การได้เรียนรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วม

ปรัชญา แนวคิดและหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 (1) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษานอกระบบไว้ดังนี้ “การศึกษานอกระบบ” หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบหลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติ ที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษาอาชีพประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพ และความรู้ด้านอื่นๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไขความสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีตามเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ระบุว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน เพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

คุมส์ (อ้างใน อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียนภาคปกติ ไม่ว่าจะกิจกรรมนั้นจะจัดเป็นเอกเทศ หรือจะเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่นๆ เพื่อให้บริการกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดขึ้น

สุนทร สุนันท์ชัย (อ้างใน อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะดำเนินการโดยเอกเทศหรือเป็นส่วนประกอบสำคัญของกิจกรรมอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้บริการแก่กลุ่มผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย

สุมาลี สังข์ศรี (อ้างใน อาชญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548) ได้อธิบายว่า เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนปกติ เพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรนอกโรงเรียน ได้แก่ ประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่างๆ ตลอดจนประชากรที่พ้นวัยเรียนไปแล้ว จนถึงผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมการศึกษามีวัตถุประสงค์ชัดเจน โดยมีกระบวนการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นในเรื่องหลักสูตร เวลาเรียน สถานที่เรียน วิธีเรียน ในด้านผู้เรียนไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุ อาชีพ และพื้นฐานการศึกษา เน้นการเรียนเรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนมีทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

อาชญญา รัตนอุบล (ออนไลน์, 2553) “การศึกษานอกระบบโรงเรียน” (Non – Formal Education) เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเองให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวก เลือกเรียนได้หลายวิธีจึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง การศึกษานอกโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีอยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพหรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ

การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษามุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ย้ายโอกาสพลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบสัมมาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการต่างๆ ที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538 อ้างใน อาชญญา รัตนอุบล, 2542)

งานด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียน โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ชัดเจน กิจกรรมการศึกษาดังกล่าว มีทั้งที่จัดกิจกรรมโดยเอกเทศ และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น เป็นทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง และหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนชุมชนที่อาศัย การศึกษาเป็นเครื่องมือนำไปสู่วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ในทางทฤษฎีจึงได้นับเนื่องเอาการศึกษานอกโรงเรียน

เป็นระบบหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีส่วนเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นและต่อเนื่องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นความหวังของวงการการศึกษา และเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐในการพัฒนาคุณภาพของคนส่วนใหญ่ในประเทศได้ (รณรงค์ เมฆานูวัฒน์, 2543) การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงถือเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมที่เป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับการศึกษานอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของชีวิต เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตน (กองส่งเสริมปฏิบัติการ, 2541)

อัญชลี ธรรมะวิสิกุล (ออนไลน์, 2553) ได้กล่าวไว้ว่าการศึกษานอกระบบหรือ Non-formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ซึ่งได้นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่างๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) แต่ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบคือ กระบวนการจัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะ และความรู้ ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไข ความขัดแย้งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ (Learning and Competency)

การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุและสถานที่ โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญประเภทความรู้และทักษะอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการศึกษานอกระบบ หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มหรือพัฒนาศักยภาพให้แก่ประชาชน ทั้งในด้านความรู้ ความชำนาญ หรืองานอดิเรกต่างๆ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาอาจได้รับหรือไม่ได้รับเกียรติบัตรก็ได้ ซึ่งเกียรติบัตรนี้ไม่เกี่ยวข้องกับการปรับเทียบเงินเดือนหรือศึกษาต่อ ยกเว้นการศึกษาสายสามัญของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีการมอบวุฒิบัตรที่สามารถปรับเทียบเงินเดือนหรือศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้

ในปัจจุบันวิถีการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าขององค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ทำให้เกิดความต้องการการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในแทบทุกกิจกรรมของสังคมวิถีการเรียนรู้ของคนจึงขยายขอบเขตจากการศึกษาในระบบ ไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยทำให้เกิดกิจกรรมการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษานอกระบบจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์

หลักการของการศึกษานอกระบบ

1. เน้นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมและทั่วถึง
2. ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ
3. จัดการศึกษาให้สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ให้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต
4. จัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้สอนมิได้จำกัดเฉพาะครู อาจจะเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานหรือจากท้องถิ่น

หลักการของการจัดการศึกษานอกระบบ

หลักการจัดการศึกษานอกระบบยึดหลักการและความมุ่งหมายโดยภาพรวมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ควบคู่กับหลักการการศึกษานอกระบบ หลักความเสมอภาค การมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ กระบวนการเรียนรู้ ความหลากหลาย ความยืดหยุ่น การบูรณาการ การกระจายอำนาจ เพื่อให้การศึกษานอกระบบเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

ความเชื่อพื้นฐานของการจัดการศึกษานอกระบบ เป็นความเชื่อที่แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่าการศึกษามองเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ไม่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น การศึกษานอกระบบอาจพิจารณาได้ 2 มิติ คือ

มิติที่ 1 เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากที่จัดในโรงเรียน โดยมีหลักสูตรวิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลเช่นเดียวกัน แต่ก็มี ความยืดหยุ่นสามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชน ผู้เรียนสามารถนำเนื้อหาจากสภาพแวดล้อม หรือความต้องการของผู้เรียนมากำหนดเป็นหลักสูตรก็ได้ แนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อ มีชีวิตจิตใจ มีอารมณ์ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีเสรีภาพที่จะเลือกและตัดสินใจ สามารถรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนตัดสินใจ เป็นมนุษย์ที่พัฒนาได้ด้วยตนเอง มิใช่เครื่องจักรหรือผู้งานที่จะถูกใครบังคับ

ชี้นำได้ โดยไม่ยินยอม มนุษย์เป็นผู้ที่สามารถคิดเองได้ สามารถคิดเป็น รู้จักฝึกชอบชั่วดี ประเด็นสำคัญคือ มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มิใช่ถูกสอน เมื่อเขาปรารถนาที่จะเรียน ก็จะชวนขวายที่จะเรียน และสามารถเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งจนนำความรู้นั้น ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนของตนได้

มิติที่ 2 เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เป็นผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่โรงเรียนจัดให้ได้ โดยข้อจำกัดต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนทางด้านร่างกาย จิตใจ ที่สำคัญคือส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการใช้ชีวิตและการทำงานมาระดับหนึ่ง สามารถรับผิดชอบตนเองได้ การจัดการศึกษาจึงใช้หลักการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) เป็นหลักการสำคัญ นั่นก็คือเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และครูผู้สอนในการวางแผนการเรียนร่วมกัน ต้องเข้าใจเหตุผลของการเรียน มีเป้าหมายของการเรียนที่ชัดเจน ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมกับตนเองได้ ผู้เรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ที่จะร่วมตัดสินใจกับกลุ่มเพื่อนและครูว่าจะเรียนอะไร อย่างไร มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนของตนเอง ผู้จัดการศึกษาสำหรับผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนจะต้องเข้าใจธรรมชาติ จิตใจและอารมณ์ของกลุ่มเป้าหมายและจัด โอกาสให้เรียนด้วยตนเอง เรียนจากของจริง เอาความรู้และประสบการณ์จากการทำงานมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ด้วย การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งด้านร่างกาย ความคิด จิตใจ สติปัญญา และสภาพแวดล้อม

ความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นของประเทศไทย คือ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต้องการความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต การคิดตัดสินใจ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำใดๆ ล้วนใช้เหตุผล ข้อมูลประกอบการคิดอย่างรอบด้านอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ทั้งด้านร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ ฐานะความเป็นอยู่ ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม ทั้งสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างๆ รวมทั้งข้อมูลทางวิชาการคือความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้นๆ การคิดแบบคิดเป็นจึงเป็นการใช้ข้อมูลประกอบการคิดอย่างรอบด้าน นำมาสู่การตัดสินใจเลือกที่จะเชื่อ เลือกที่จะกระทำ โดยสามารถอธิบายเหตุผลของตนเองได้ ซึ่งความคิดของแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไป การจัดการศึกษานอกระบบ จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง หัวใจสำคัญ คือการยอมรับและเคารพในการตัดสินใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นรากฐานของความเป็นประชาธิปไตย ในระดับพื้นฐานด้วย

กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ ดูแลครอบครัว และมีข้อจำกัดมากมายในการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่เหมือนกับเด็ก เพราะมีอะไร

ที่แตกต่างกันหลายอย่าง เช่น ความคิดอ่าน ประสบการณ์ ความพร้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม นำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มีภารกิจสำคัญที่มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับ นอกจากนี้ยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนและสังคม ในที่สุด

การจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ จึงยึดหลักการสำคัญ 5 ประการคือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง หลักการบูรณาการ การเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการเรียนรู้ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชนดังนี้

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนมาก เป็นผู้พลาดโอกาส และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพในสังคม อาชีพเศรษฐกิจ และข้อจำกัดต่างๆ ในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกระบบจะต้องจัดการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้ เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะของการบูรณาการจึงมีความเหมาะสม โดยบูรณาการสาระต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

4. หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่าง

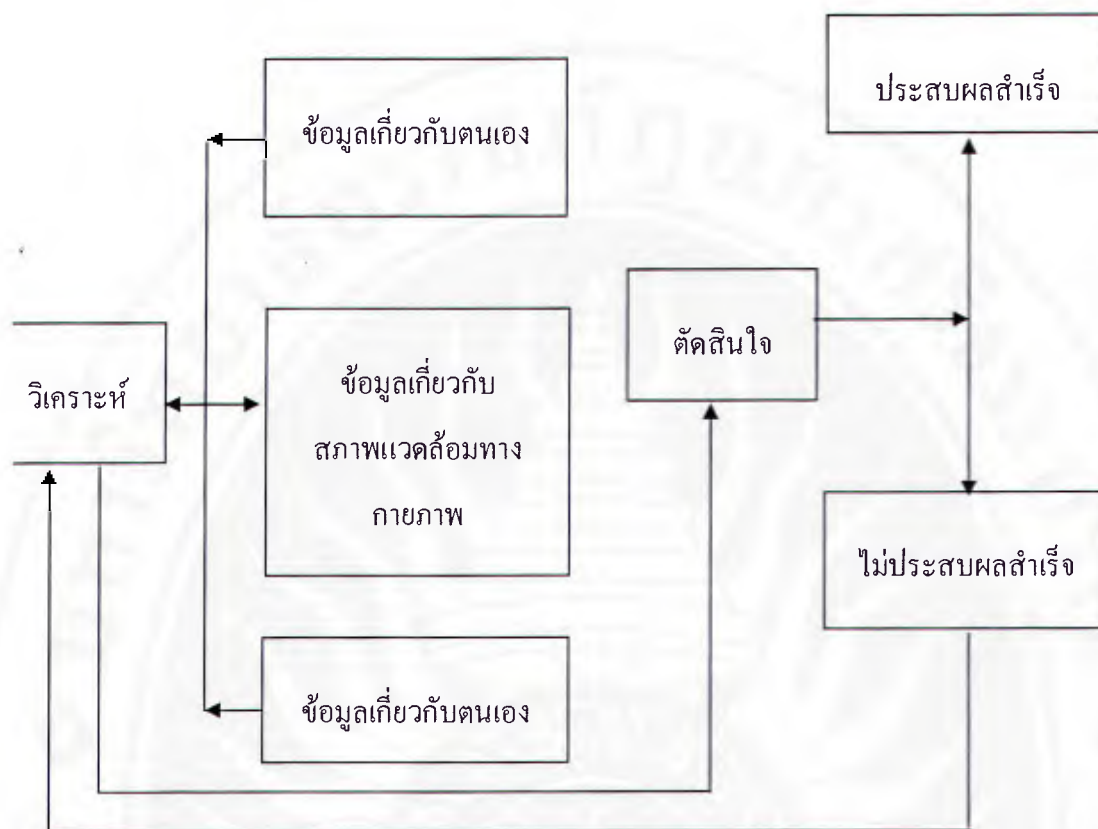
เหมาะสม ครู กศน. มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษานอกระบบที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนนับว่าสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพัน เอื้ออาทร การช่วยกันและกัน ปลูกฝังวินัยในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นสำหรับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน ก็นับว่าเป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบ ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรเป็นแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนในเรื่องอื่น ๆ เพื่อผลิตผู้เรียนที่เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนต่อไป (อัญชลี ธรรมะวิทีกุล, 2553)

ปรัชญาและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ

การจัดการศึกษานอกระบบมีปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นพื้นฐานของความคิดในการจัดกิจกรรมที่ควรเรียนรู้ทำความเข้าใจ ได้แก่

1. ปรัชญาคิดเป็น (Kit Phen) เป็นกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นจากหลักการและแนวคิดของ โกวิท วรพิพัฒน์ นักการศึกษาไทย และถูกนำมาใช้ในวงการศึกษาทั่วไปและการศึกษานอกระบบ โรงเรียนอย่างกว้างขวาง และเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นที่ยอมรับต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เกิดเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาไทยที่ว่า การจัดการศึกษาต้องสอนให้คนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดเป็น เป็นกระบวนการคิดและตัดสินใจด้วยการใช้ข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลวิชาการ มุ่งให้บุคคลเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ว่าตนเองเป็นใคร อะไรคือสิ่งที่ตนเองต้องการ รวมทั้งเข้าใจสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่ตนเองดำรงอยู่ และสามารถนำข้อมูลวิชาการที่มีอยู่มาประกอบการคิดและตัดสินใจ โดยวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีระบบภายใต้หลักการ เหตุผล หลักคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดความพอใจ ลักษณะเด่นของการคิดเป็นอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นการคิดแก้ปัญหา เป็นการใช้อำนาจแห่งความนึกคิดและสติปัญญาของบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ และแสวงหาทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา (โกวิท วรพิพัฒน์, 2544, 651-656)

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการคิดเป็น

โกวิท วรพิพัฒน์ (อ้างในกรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538) กล่าวว่า การศึกษานอกโรงเรียนสามารถจะช่วยให้มนุษย์ได้ค้นหาที่มาของความสุขในสังคม หรือช่วยให้สามารถต่อสู้กับปัญหาชีวิตประจำวันของเขาได้ ทั้งนี้การศึกษานอกโรงเรียนต้องมีลักษณะ 4 ประการคือ

1) สามารถแนะนำหลักการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะตลอดชีวิต อันจะเป็นเครื่องมือที่ใช้แก้ปัญหาในสังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2) การศึกษานอกโรงเรียน ควรจะเป็นการจัดเพื่อช่วยให้เกิดความรู้และทักษะขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบการเรียนรู้ และทักษะพื้นฐานนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ สำหรับประเทศไทยความรู้พื้นฐานดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีลักษณะที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้และคิดเลขได้

3) ระบบการเรียนควรจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถได้รับข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อจะ给他ได้ปรับตัวให้ทันต่อสภาพแวดล้อม

4) ต้องช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาทักษะที่เหมาะสมเพื่อสนองต่อความต้องการใหม่ๆ ที่จะมีมา เนื่องจากความรู้และวิทยาการใหม่ๆ ที่กำลังพัฒนาอยู่เสมอนั้นจะทำให้มนุษย์เกิดความคิดและความต้องการในทักษะใหม่ๆ อยู่เสมอ

กล่าวโดยสรุป หลักการคิดเป็นสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ คือการมุ่งสอนให้คิดคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น โดยมุ่งให้บุคคลเรียนรู้ด้วยตนเอง ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง และสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ในกรอบของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ทั้งนี้ผู้เรียนจะสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาจากปัจจัยหรือองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ข้อมูลด้านวิชาการที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเองเพื่อให้มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

2. ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เน้นแนวความคิดในเรื่องการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มุ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาสังคม

3. ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับในความต่างต่างนั้น การพัฒนาคนจึงมุ่งไปที่การพัฒนาเป็นรายบุคคล จึงต้องคำนึงถึงความต้องการของบุคคลและยอมรับความรู้และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

4. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เน้นความเคารพในเสรีภาพส่วนบุคคล การยอมรับผลของการกระทำและการตัดสินใจ ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบของตนเองต่อการกระทำทางสังคม การจัดการศึกษาจึงมุ่งเสริมสร้างพลังในการพัฒนาและการตัดสินใจของบุคคล

5. ปรัชญาการศึกษาในกลุ่มปฏิรูปก้าวหน้า (Radicalism) กลุ่มปรัชญานี้เป็นที่รวมของแนวคิดที่วิพากษ์การศึกษาที่จัดอยู่โดยทั่วไป มุ่งใช้การศึกษาเป็นกลไกของการแก้ปัญหาและแสวงหาทางออกในสังคม เช่น กลุ่มที่ปฏิเสธระบบโรงเรียน (Deschooling) ของอิวาน อิลลิช กลุ่มของ เปาโล แฟร์ ที่วิพากษ์การศึกษาซึ่งสะท้อนนัยของการกบฏ จำเป็นที่จะต้องสร้างมโนสำนึกใหม่ในการเรียนรู้ เป็นต้น

6. ปรัชญาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) แนวคิดและทฤษฎีจากนักจิตวิทยา กลุ่มพฤติกรรมเป็นแนวทางในการพัฒนาและควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในแง่มุมต่างๆ โดยใช้สิ่งเร้าที่เลือกสรรแล้วมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ซึ่งกลุ่มพฤติกรรมนิยมเชื่อว่าเราสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลได้โดยใช้สิ่งเร้าที่บุคคลต้องการมากำหนดการกระทำ และการใช้แรงเสริมหรือรางวัลมาทำให้พฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้นอีกจนกลายเป็นพฤติกรรมที่ถาวรและทำดีโดยสม่ำเสมอ แต่ขณะเดียวกันกลุ่มนี้ก็เน้นการลงโทษกับพฤติกรรมที่ไม่ดีด้วย โดยเชื่อว่าการลงโทษจะทำให้บุคคลลดการกระทำไม่ดีเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ ซึ่งการให้รางวัลกับพฤติกรรมที่ดีและ

ลงโทษพฤติกรรมที่ไม่ดีนี้ บุคคลอาจใช้เพื่อพัฒนาตนเองที่นอกเหนือจากการพัฒนาคนอื่นได้ด้วย โดยให้รางวัลแก่ตนเองเมื่อสามารถควบคุมคนให้ทำดีได้ และอาจเพิ่มงานให้ตนเองในบางครั้งเมื่อพบว่าได้ผลงานในความรับผิดชอบไปบ้าง เป็นต้น

หากจะพิจารณาถึงการศึกษาในระบบที่จัดในประเทศไทยแล้ว อาจกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาในระบบของไทยมิได้ยึดมั่นในหลักปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งโดยตรง แต่ได้ผสมผสานแนวคิดจากหลักปรัชญาต่างๆ เข้ามาในแนวความคิดของการจัดการศึกษาในระบบนอกจากนั้นยังผสมผสานแนวคิดภูมิปัญญาอารยธรรมตะวันตกเข้ามาเป็นพื้นฐานความคิดจัดการศึกษาในระบบ แนวความคิดเชิงปรัชญาที่โดดเด่นของการศึกษาในระบบของประเทศไทย คือ แนวคิดเรื่องคิดเป็น ซึ่งเป็นได้ทั้งปรัชญาในตัวเอง และเป็นความเชื่อพื้นฐานของการจัดการศึกษาในระบบของประเทศไทย

การจัดการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนและชุมชน

การวิพากษ์วิจารณ์ระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบัน โดยนักวิชาการและนักการศึกษา สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการจัดการศึกษาหลายแง่มุม บ้างก็ชี้ประเด็นให้เห็นถึงระบบการศึกษาไทยที่เน้นการเรียนหนังสือตามช่วงอายุและระดับชั้นเป็นหลัก โดยมีโรงเรียน สถาบันการศึกษา และกระทรวงที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งอำนาจเดียวในการจัดการศึกษาในการแบ่งระดับชั้นดังกล่าวยังมีการแบ่งหน่วยงานรับผิดชอบที่ไม่มีการประสานสัมพันธ์กันเท่าที่ควร ทำให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่คิดเป็นแห่ง แบ่งเป็นท่อน ขาดตอนจากวิถีชีวิตและเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องทนทุกข์ทรมานกับการแก่งแย่งแข่งขัน การศึกษาไม่ตอบสนองต่อความจำเป็นในการพัฒนา ไม่มีองค์ประกอบในการพัฒนา ไม่ตอบสนองต่อคุณภาพชีวิต ไม่สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ไม่สร้างค่านิยมแนวทางแบบประชาธิปไตย ผู้สอนเป็นผู้กำหนดตัดสิน และสั่งการ หลักสูตรยังเป็นหลักสูตรส่วนกลางมากกว่าหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น การเรียนรู้ยังใช้วิธีสอนตามหนังสือมากกว่าการฝึกปฏิบัติจริงในวิชาที่เรียน ทำให้เกิดการท่องจำแทนกระบวนการคิดวิเคราะห์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การเรียนการสอน ยังยึดตัวครูเป็นศูนย์กลางมากกว่าให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ยังมีปัญหาในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษากับการทำงาน การเรียนรู้และธำรงวัฒนธรรมไทยที่กลมกลืนกับความสามารถดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันการเข้าถึงแหล่งความรู้สากลและวิทยาการใหม่ๆ

การวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่าระบบการศึกษาที่ยังไม่พัฒนาคุณภาพของคนและชุมชนอย่างแท้จริง การศึกษาไทยจึงต้องมีการจัดระบบใหม่ เพื่อที่จะทำให้ปัญหาต่างๆ ข้างต้นหมดไปหรือให้หลงเหลืออยู่น้อยที่สุด ขณะที่การดำเนินการดังกล่าวยังไม่เกิดขึ้น การศึกษา

นอกระบบโรงเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าสามารถช่วยแก้ปัญหา และถือว่าเป็นระบบที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคคน และพัฒนาชนชน โดยเหตุผลสืบประการดังนี้

1. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม คุณค่าของการศึกษามีใช่เป็นแต่เพียงการเรียนรู้อย่างเดียว แต่คุณค่าที่แท้จริงนั้นเกิดจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ก็มีใช่เพียงใช้ประโยชน์เพื่อตนเองเท่านั้น แต่ควรนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมด้วย หลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนในภาพรวมมีวัตถุประสงค์หลัก อาจกล่าวได้โดยง่าย 4 ประการ คือ เพิ่มพูนความรู้ เชิดชูความคิด พัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม

การเพิ่มพูนความรู้มีใช่เพียงแต่ทำให้ผู้ไม่จบประถมศึกษาได้เรียนจบชั้นประถมศึกษา หรือผู้ไม่จบมัธยมศึกษาได้จบชั้นมัธยมศึกษาเท่านั้น แต่การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการจัดกลุ่มสนใจสามารถที่จะช่วยให้เกิดความรู้ทั้งในสิ่งที่คนจะต้องรู้ ควรรู้ และนำรู้ได้ด้วย

การพัฒนาความคิดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ การคิดอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจ โดยใช้ข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสมถือว่าเป็นทักษะ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยให้คนกลายเป็น “ผู้ผลิต” และ “ผู้บริโภค” อย่างฉลาด วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยวิธีการศึกษานอกโรงเรียนส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างแท้จริง โดยผ่านกระบวนการทางการพบกลุ่ม การอภิปรายกลุ่มย่อย การเสนอประเด็นให้วิพากษ์ วิจัยและ การวัดผลประเมินผลการศึกษา

คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ โดยสาระของหลักสูตรมุ่งเน้นการนำเนื้อหาไปใช้ได้ในชีวิตจริง โดยกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะได้รับการศึกษาในเรื่องของการพัฒนาบุคลิกภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของศิลปะการพูด การแต่งกาย การรักษาสุขภาพ พลานามัย มนุษยสัมพันธ์ หรือแม้แต่คุณธรรมจริยธรรม การจัดการศึกษาสายอาชีพ จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะด้านอาชีพ และการทำงานอันนำไปสู่การมีรายได้และการมีชีวิตที่ดี การศึกษาตามอัธยาศัย จะช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ ทันโลก อันเป็นการช่วยเสริมบุคลิกภาพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ได้มากขึ้น

2. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คนและชุมชนเป็นของคู่กัน คนที่มีคุณภาพจะช่วยทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และชุมชนที่เข้มแข็งย่อมมีส่วนช่วยได้อย่างมากในการที่จะสร้างให้คนมีคุณภาพ อย่างไรก็ตามคนที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถจะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งได้ควรจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบต่างๆ ของชุมชน และในทำนองเดียวกันชุมชนควรที่จะได้มีส่วนร่วมในการสร้างคนในทิศทางที่ชุมชนต้องการ

การศึกษาศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานหมายถึงการจัดการศึกษาที่มุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องราวของชุมชน เรียนรู้ในชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน การเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน เรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพชุมชน ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รวมทั้งการรับทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนจะมีส่วนให้ผู้เรียนไม่ต้องเรียนในสิ่งที่ไกลตัว และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน

การเรียนรู้ในชุมชน โดยการปฏิบัติจริงในชุมชนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ของความเป็นเจ้าของชุมชน เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน ชุมชนให้การยอมรับผลจากการเรียนรู้จะเป็นผลผลิตที่เห็นได้และเกิดขึ้นจริงในชุมชน การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสถาบันหรือองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนได้สามารถสืบทอดวิถีชีวิตและสามารถผลิตคนที่จะสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

3. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีบุคลากรและหน่วยปฏิบัติที่ฝังตัวอยู่ในชุมชน หน่วยปฏิบัติที่ดำเนินการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน เรียกว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เป็นสถานที่สำหรับจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้งสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษาตามอัธยาศัย และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ไปว่าจะเป็นส่วนวิชาต่างๆ แบบเรียน เอกสารเสริมการอ่าน เอกสารวิชาการทั่วไป นอกจากนี้ยังมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น สื่อวีดิทัศน์ งานรับดาวเทียมสำหรับรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (ETV) ผู้เรียนหรือประชาชนทั่วไปสามารถใช้บริการของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล (ครู กศน. ตำบล) จะเป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวกให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ครูจะเป็นผู้ที่ดำเนินการให้มีกิจกรรมการศึกษาทั้งทางด้านการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษาตามอัธยาศัย ครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลจะทำหน้าที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านต่างๆ ของชุมชน

การที่มีบุคลากรฝังตัวอยู่ในชุมชนและมีหน่วยปฏิบัติการทางการศึกษาอยู่ในชุมชน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสที่จะใกล้ชิดกับระบบการศึกษาได้มากขึ้น

ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21

ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, 2) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า

การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) คำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” นั้นประกอบไปด้วยคำสำคัญ 3 คำ คือ “Life” หรือ “ชีวิต” ชีวิตของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน ทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ และการเมือง “Lifelong” หรือ “ช่วงชีวิต” หรือ “ตลอดชีวิต” ช่วงเวลาการดำเนินชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตายจะผ่านช่วงวัยต่างๆ “Education” หรือ “การศึกษา” คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, 5-6) ได้สรุปแนวคิดและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตในเชิงทฤษฎี ดังนี้ การศึกษามีความจำเป็นสำหรับบุคคลในช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด ครอบคลุมการศึกษาทุกระดับ การศึกษาตลอดชีวิตเน้นความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตควรมีความยืดหยุ่นหลากหลายรูปแบบและวิธีการ เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ควรสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ จัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ให้ผสมกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิต ให้อิสระแก่บุคคลในการเลือกสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ สามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง การศึกษาตลอดชีวิตมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและพึ่งตนเองได้ สิ่งที่ทำให้บุคคลเรียนรู้ควรสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิต ควรได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะในการแสวงหาความรู้ หรือมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป การศึกษามีได้เกิดขึ้นได้เฉพาะในสถาบันเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้ที่บ้าน ที่ทำงาน ศาสนสถาน สวนสาธารณะและในชุมชน เพราะฉะนั้น บ้านและชุมชนจึงเป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิต และที่สำคัญการศึกษาตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทุกแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งประชาชนและชุมชน

ข้อเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย

สุมาลี สังข์ศรี (2543, 119-124) ได้เสนอยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทยไว้ดังนี้

1. กำหนดนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจน หรือออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต ประเทศไทยควรกำหนดให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ ดังนั้นจึงควรกำหนดนโยบาย หรือออกกฎหมาย ซึ่งครอบคลุมหลักการ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และแนวปฏิบัติการศึกษาตลอดชีวิต
2. กำหนดองค์การรับผิดชอบ ถึงแม้การศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นงานที่ทุกฝ่ายต้องร่วมแรงร่วมใจ แต่ก็จำเป็นต้องมีหน่วยงานกลางรับผิดชอบดูแลโดยตรง เพื่อทำหน้าที่ประสานและส่งเสริมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ควรจะมีหน่วยงานกลางนี้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น ในแต่ละระดับอาจมีกรรมการที่ปรึกษา การบริหารงานเน้นการกระจายอำนาจ
3. รมรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ ทั้งฝ่ายผู้จัดการศึกษา และประชาชนผู้รับบริการการศึกษา โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มเป้าหมาย นอกจากจะมีการสร้างความรู้ความเข้าใจแล้ว ยังต้องมีการกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ ใฝ่รู้ มีหน่วยให้ข้อมูล ให้คำแนะนำ บริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนสนใจใฝ่ศึกษาอย่างต่อเนื่อง และตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม
4. ทบทวนการจัดการศึกษาทุกประเภท ให้เอื้อต่อการศึกษาตลอดชีวิต จัดการศึกษาทุกประเภทให้หลากหลาย ยืดหยุ่น และเปิดกว้างแก่ประชาชนทั่วไป
 - 4.1 ปฏิรูปการจัดการศึกษาทั้งระบบ คือ ทั้งด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ให้เอื้อต่อหลักการการศึกษาตลอดชีวิต
 - 4.2 จัดการศึกษาให้ผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของประชาชน ให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย สะดวก เรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีความสุขในการเรียนรู้ และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน
 - 4.3 การศึกษาในระบบ ควรมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ต่างๆ และเปิดกว้างสำหรับประชาชนทั่วไปมากขึ้น
 - 4.4 การศึกษานอกระบบ ซึ่งมีความยืดหยุ่นอยู่แล้ว ควรจัดให้หลากหลาย สนองความต้องการนำไปปฏิบัติได้และทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น

4.5 การศึกษาตามอัธยาศัย (ซึ่งปัจจุบันยังได้รับการเอาใจใส่เล็กน้อย ทั้งๆ ที่เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตของบุคคลมากที่สุด) ควรหามาตรการให้มีกิจกรรม วิธีการที่หลากหลายและกว้างขวางแพร่หลายสู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

5. จัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเชื่อมโยงการศึกษาทุกประเภท และให้มีการสะสมหน่วยกิตได้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ควรมีการจัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเทียบโอนผลการเรียนทั้งภายในการศึกษาประเภทเดียวกัน และระหว่างการศึกษาระดับแต่ละประเภท โดยเฉพาะความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีแนวในการเทียบเป็นหน่วยกิตได้ นอกจากนี้ ควรหาแนวทางสำหรับการเรียนแบบสะสมหน่วยกิตได้ตลอดชีวิต

6. พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบให้เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ แหล่งที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมิได้หลากหลาย ได้แก่ ศาสนสถาน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สวนสาธารณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการ ฯลฯ แหล่งการเรียนรู้ควรมีมาตรฐานและได้รับการยอมรับในการให้การศึกษาให้ความรู้

7. รณรงค์สร้างความมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน ให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกว่าเป็นความรับผิดชอบของตน โดยอาจเริ่มจากภายในแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่น ให้ร่วมกันวางแผน ร่วมจัดหาทรัพยากร ร่วมจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้สนองความต้องการของคนในชุมชน อาจอาศัยบุคลากรของท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงาน เช่น กรรมการหมู่บ้าน ครูอาสาสมัคร การศึกษานอกโรงเรียน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล

8. จัดสร้างระบบสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเอื้อให้ประชาชนได้รับการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง สะดวก สามารถศึกษาได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่เมื่อต้องการหรือมีความพร้อม เช่น สร้างศูนย์สื่อ พัฒนาเครือข่ายสื่อสารสนเทศในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น รวมทั้งมีการให้ความรู้และฝึกทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีแก่ทั้งผู้จัดบริการการศึกษาและประชาชนผู้รับบริการ

9. พัฒนาบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการศึกษาดูตลอดชีวิต ให้รู้บทบาทและสามารถดำเนินบทบาทของตนในการจัดและส่งเสริมการศึกษาดูตลอดชีวิตได้อย่างเต็มที่ บุคลากรนี้ครอบคลุมบุคคลหลากหลายกลุ่ม ตั้งแต่ครู อาจารย์ นักศึกษา บุคลากรของแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพ่อแม่ ผู้ปกครอง

10. มาตรการในการจัดหา ระดมทุน และจัดสรรเงินทุน ในการสนับสนุนการศึกษา ตลอดชีวิต ทั้งในส่วนของผู้จัดบริการการศึกษาและประชาชนผู้รับบริการ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาทุกรูปแบบและทุกประเภทการศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม และสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยกำหนดไว้ดังนี้

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้

มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

(3) ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

แหล่งเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

ความหมายของแหล่งเรียนรู้

สถาบันอาชีวศึกษา (ออนไลน์, 2553) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” ซึ่งอาจเป็นสภาพ/สถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอน ที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน หรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะที่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นหรือห้องเรียน แหล่งการเรียนรู้ตามมาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น เป็นต้น (สถาบันอาชีวศึกษา, 2553)

มะลิวัลย์ (Maliwan, ออนไลน์, 2553) ได้ให้ความหมายว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ เาะเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ภราดร (pharadon, ออนไลน์, 2553) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้ คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ แห่ง ที่ หรือศูนย์ความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งแหล่งเรียนรู้อาจเป็นไป ได้ทั้งสิ่งที่ เป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต และแหล่งเรียนรู้ อาจจะอยู่ในห้องเรียน ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้

สิริมาศ (ออนไลน์, 2553) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่มี ข้อมูลข่าวสารความรู้ ประสบการณ์ สารสนเทศและเทคโนโลยีสำหรับผู้เรียนใช้ในการแสวงหา ความรู้ ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งรวมข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และเทคโนโลยี ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

ภราดร (Pharadon, ออนไลน์, 2553) ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ดังนี้

1. เป็นแหล่งการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. เป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
4. เป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ
5. แหล่งสร้างเสริมความรู้ ความคิด วิทยาการ และประสบการณ์

ประเภทของแหล่งเรียนรู้

ภราดร (Pharadon, ออนไลน์, 2553) ได้แบ่งแหล่งเรียนรู้ ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เป็นแหล่งที่มีข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ซึ่งอยู่ภายในโรงเรียน ในการจัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียน มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับศักยภาพของโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้จะเกิดประสิทธิผล เมื่อนักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้ ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องปฏิบัติการ ศูนย์พัฒนา

การสอนวิชาต่างๆ ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง แหล่งธรรมชาติในโรงเรียน สวนต่างๆ ในโรงเรียน ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ นอกโรงเรียน และในวิถีชีวิต เป็นแหล่งที่มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ซึ่งอยู่ภายนอกโรงเรียนและในวิถีชีวิตชุมชน ในการจัดให้นักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้ ต้องมีการประสานความร่วมมือและมีเป้าหมายในการใช้บริการที่ชัดเจน ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ นอกโรงเรียน และในวิถีชีวิต ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สถานที่ราชการ แหล่งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม องค์กรภาครัฐและเอกชน หอสมุดและห้องปฏิบัติการในสถานศึกษาระดับสูงขึ้นไป ฯลฯ

แหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนจะมีมากกว่า 90 % ของเวลาเรียนนักเรียนจะอยู่ในห้องเรียน จึงควรจัดแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนให้มาก กล่าวคือ แทนที่ครูจะเป็นแหล่งความรู้แต่เพียงผู้เดียว ก็หันมาจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้สื่อและเทคนิควิธีการที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียน ได้คิด ได้แสดงออก ได้ทำงานร่วมกัน ครูอาจใช้สื่อการสอนต่างๆ ร่วมกัน เช่น ชุดการสอน จัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษา ทดลอง ฟัง พูด อ่าน เขียนด้วยตนเอง เป็นต้น มีมุมค้นคว้า มุมฝึกปฏิบัติ มีป้ายความรู้ หากมีห้องหมวดวิชา งานที่ให้นักเรียนเข้าเรียนรู้ ก็สามารถจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ได้ โดยมีเนื้อหาสาระที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในแต่ละคาบเรียนนั้นๆ รวมทั้งความรู้เพื่อการรอบรู้ด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนจะเปลี่ยนไปจากเดิม ครูจะเป็นเพียงผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ หรือบางครั้งก็ศึกษาเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียนด้วย และเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก กำกับ ติดตาม ดูแลให้ความช่วยเหลือ ให้ขวัญกำลังใจ ทำให้มีเวลาที่จะศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพนักเรียนอย่างสูงสุด นอกจากแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนแล้วภายในบริเวณ โรงเรียนก็จะมีแหล่งเรียนรู้มากมาย เช่น บริเวณโรงเรียนที่ถูกจัดไว้เป็นระเบียบ มีต้นไม้ ใบหญ้า มีอาคารต่างๆ มีป้ายบอก มีห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑสถานสมุนไพร สวนวิทยาศาสตร์และอีกมากมาย ล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งสิ้น

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

1. แหล่งเรียนรู้ต้องสามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process of Learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) ทั้งการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่มีแหล่งเรียนรู้ของตนเองอยู่แล้วและการเรียนรู้ของคนอื่น ๆ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

2. เป็นแหล่งทำกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงานและแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน

3. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตนเอง
4. เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม
5. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง
6. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่ทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ประหยัด และสะดวก
7. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน
8. มีสื่อประเภทต่างๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมกิจกรรม การเรียนการสอนและการพัฒนาอาชีพ (สถาบันอาชีวศึกษา, 2553)

การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนา และใช้แหล่งการเรียนรู้

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เป็นงานที่โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการอยู่แล้ว ภาพความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนก็คือ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งมีหลายช่องทาง เพียงแต่การดำเนินการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ยังเป็นไปโดยไม่เป็นระบบ และกระบวนการที่ชัดเจน แหล่งเรียนรู้บางแห่งจึงไม่ได้ถูกใช้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติก็ถูกทะเลาะ ไม่ได้เข้าไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้นำการดำเนินการสู่ความสำเร็จ โดยกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน ซึ่งอาจบริหารจัดการได้ดังนี้

1. ชั้นวางแผน (Plan)

1.1 กำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ โรงเรียนกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยทำความเข้าใจนโยบายตามแผนหลัก หลักสูตร รวมทั้งแนวดำเนินการของโรงเรียนในพื้นที่ เพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ โดยให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการกำหนด

1.2 จัดตั้งคณะกรรมการสำรวจแหล่งการเรียนรู้ เพื่อวิเคราะห์สภาพความพร้อมในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน ซึ่งอาจประกอบด้วย

- ผู้บริหาร โรงเรียน
- ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน ฝ่ายวิชาการ
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
- หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- ผู้เกี่ยวข้องที่โรงเรียนพิจารณาตามความเหมาะสม

1.3 จัดทำแผนงานพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ คณะกรรมการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีบทบาทหน้าที่สำคัญที่จะเป็นผู้สำรวจ วิเคราะห์ความพร้อม รวบรวมข้อมูลแล้วจัดทำแผนพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม

1.4 สร้างความเข้าใจแก่บุคลากรของโรงเรียนและชุมชน โรงเรียนดำเนินการสร้างความเข้าใจกับบุคลากรทุกๆ ฝ่ายใน โรงเรียนและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญมีส่วนร่วมในการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้

1.5 ประชาสัมพันธ์โครงการ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจตรงกัน เกิดความร่วมมือในการสนับสนุน ช่วยเหลือ เพื่อให้แหล่งการเรียนรู้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

2. ขั้นการดำเนินงาน สร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (Do)

โรงเรียนอาจมีแนวทางการสร้าง พัฒนา ใช้แหล่งเรียนรู้ได้ดังนี้

2.1 จัดตั้งคณะผู้รับผิดชอบแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งอาจประกอบด้วย บุคลากร ดังต่อไปนี้

- รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้
- หัวหน้างานห้องสมุด
- หัวหน้าศูนย์คอมพิวเตอร์ของโรงเรียน

รับผิดชอบการดำเนินการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ตามความพร้อมที่ได้ดำเนินการสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในโรงเรียนและชุมชน กำหนดแหล่งเรียนรู้และจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้

2.2 สร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ดำเนินการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ตามสารสนเทศที่มีอยู่ ให้มีประสิทธิภาพ จัดระบบการใช้ สำหรับผู้เรียน และผู้สนใจ

2.3 ผู้เรียนและผู้สนใจ ได้ใช้แหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมและคุ้มค่า มีการรวบรวมข้อมูลการใช้ เพื่อเป็นข้อมูลกำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่อไป

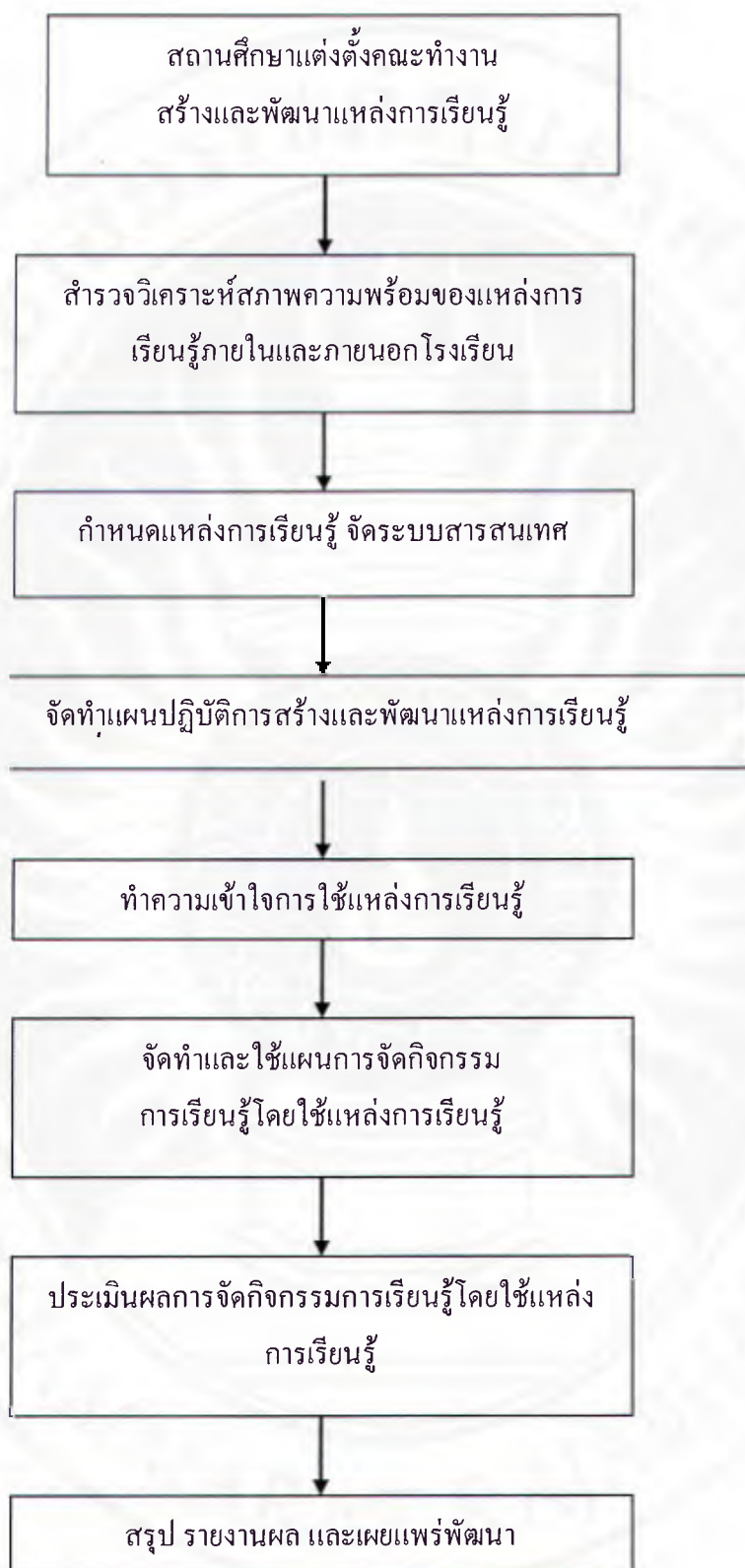
3. ขั้นตรวจสอบ ทบทวน กำกับติดตาม (Check)

โรงเรียนกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการนิเทศ ติดตาม และประเมินการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหาอุปสรรคในระหว่างดำเนินการ มีการประเมินทบทวนปรับปรุง กระบวนการดำเนินการ ให้เกิดการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ ตามแผนหลักและแนวดำเนินการของโรงเรียนในพื้นที่โรงเรียนกำหนดไว้ ตามบริบทของโรงเรียน

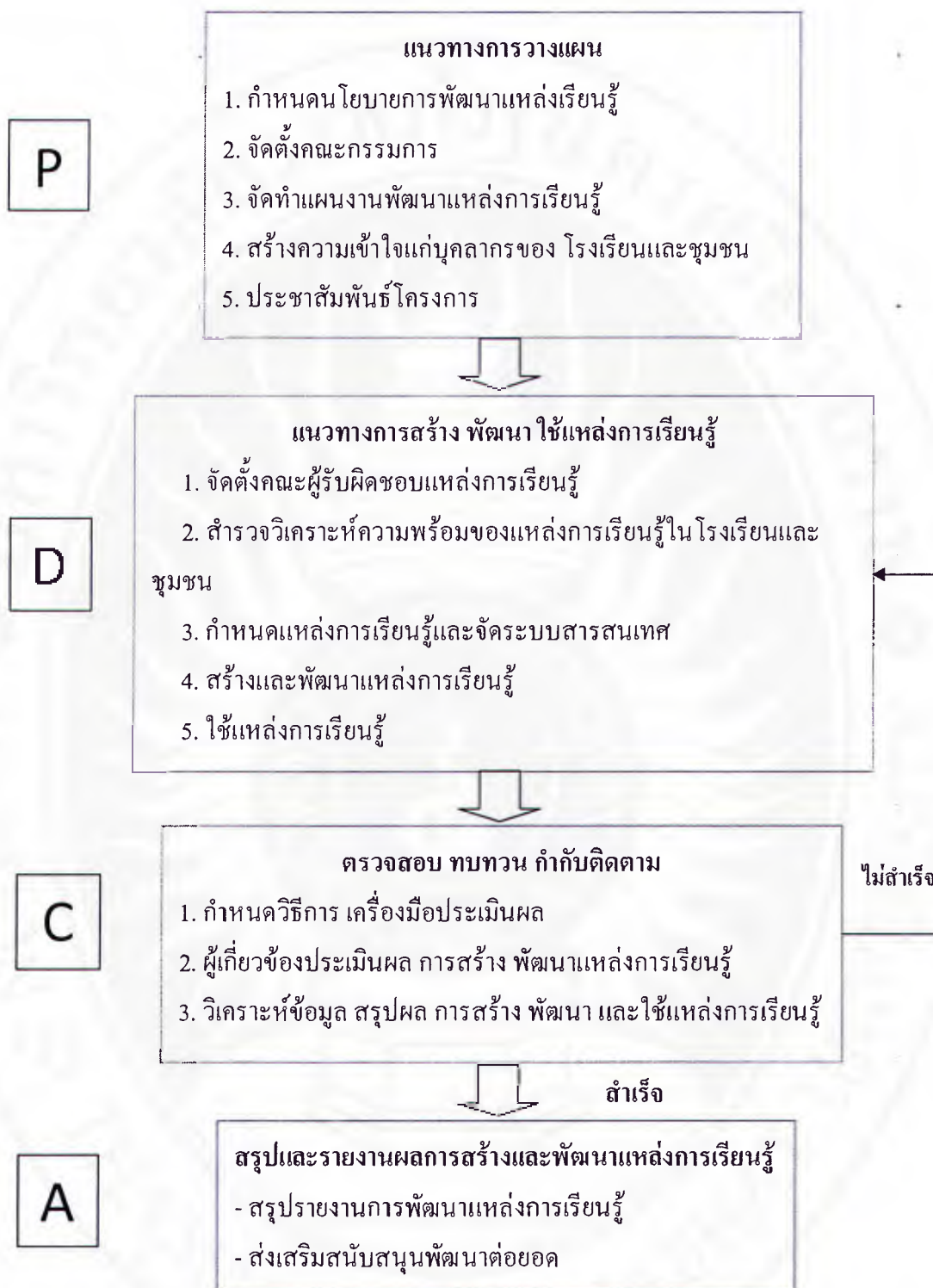
เอง มีการกำหนดวิธีการ และเครื่องมือประเมินผลการดำเนินการ การสร้าง การพัฒนาและใช้แหล่ง
การเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการประเมินและสรุปผลการประเมิน

4. ขั้นสรุปและรายงานผลการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ (Act)

การสรุปรายงานการพัฒนาและใช้แหล่งการเรียนรู้ ควรรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่ม
ดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และเสร็จสิ้นการดำเนินการ เพื่อสรุปเป็นรายงานนำเสนอให้หน่วยงาน
ต้นสังกัดทุกระดับและผู้เกี่ยวข้องทราบ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ ให้เกิดการใช้แหล่งการเรียนรู้
ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดต่อไป

แผนภูมิที่ 2 การสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

แผนภูมิที่ 3 การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ความหมาย

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2547, 3) ได้ให้ความหมายว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอด และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยากร ตลอดจน ภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย มีคุณธรรม จริยธรรม และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา (2542, หน้า 6) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มุ่งสร้างโอกาสและให้บริการการเรียนรู้อย่างหลากหลายวิธีเรียน เน้นการเรียนรู้ที่เป็นการปฏิบัติจริงจากวิถีชีวิต และเรียนรู้จากแหล่งวิทยากรต่างๆ ในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนและบุคคลในชุมชน เช่น ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และให้บริการด้านหลักสูตร สื่อ กิจกรรมการเรียนการสอน วิทยากร ข่าวสารข้อมูล เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางความรู้ให้กับชุมชน

แก้วทิพย์ พวงทิพย์ (ออนไลน์, 2553) ได้ให้ความหมายว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ ตลอดจนเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน กลมกลืนกับวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยและจัดตั้งกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องทุกชั้นตอนให้กับประชาชนได้อย่างตลอดชีวิต

จากการศึกษาความหมาย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สรุปได้ว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง สถานที่ที่ตั้งอยู่ในชุมชน เป็นสถานที่ที่จัดบริการให้ความรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนภูมิปัญญา โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กรอบแนวคิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวประชาชน และให้บริการความรู้ด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการและสนองตอบต่อสภาพปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง

2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นของประชาชน ดำเนินการโดยชุมชน จึงให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น เฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชีวิตประชาชนมากที่สุด จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การจัดหาสถานที่ที่เหมาะสม จัดหาครุภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและครูการศึกษานอกโรงเรียนที่รับผิดชอบปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กทม. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต ส่งเสริมสนับสนุนและบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเผยแพร่แนวคิดประชาสัมพันธ์แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประสานงานการจัดหาสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อต่างๆ สนับสนุนแผนงาน โครงการ งบประมาณ การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พัฒนาบุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานด้านวิชาการ นิเทศติดตาม ประเมินผล สรุปรายงาน

4. ครูการศึกษานอกโรงเรียนรับผิดชอบบริหารจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5. นักศึกษาหรือผู้เรียนการศึกษานอกโรงเรียนทุกหลักสูตร ทุกกิจกรรม สามารถเข้ามาช่วยปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ ตามความสนใจและความถนัด โดยครูการศึกษานอกโรงเรียนมอบหมายจัดให้มีอาสาสมัครสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันในการจัดบริการสื่อในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดบอร์ดข้อมูล นิทรรศการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวันสำคัญๆ ทางศาสนาหรือพิธีการต่างๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

6. กิจกรรมการเรียนรู้ ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้บริการแก่ประชาชนในลักษณะการศึกษานอกระบบ ประกอบด้วย การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย และการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งจัดในรูปแบบของการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

7. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการเรียนรู้โดยให้บริการความรู้และข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ผ่านสื่อเอกสาร หนังสือ แบบเรียน

นิตยสาร วารสาร ฯลฯ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้สื่อทางไกล เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วิดีโอ ชุดรับสัญญาณดาวเทียม อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

8. กิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดบริการนั้น ต้องมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นตามความต้องการและความจำเป็นของชุมชน โดยให้ชุมชนและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งด้านประชาธิปไตย เศรษฐกิจชุมชน ครอบครัวยุติธรรม สุขภาพอนามัย ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยอาศัยแผนชุมชนเป็นหลัก

9. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหลายทั้งปวงของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยึดหลักการจัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีการบูรณาการระหว่างวิถีชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ให้สอดคล้องผสมผสานเป็นเรื่องเดียวกัน อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

10. มีการประสานเครือข่ายการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนนั้นๆ และชุมชนอื่น ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน องค์กร มูลนิธิ สถานประกอบการ ฯลฯ ให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนรู้

11. กลุ่มเป้าหมายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ ประชาชนในชุมชน ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ คนด้อยโอกาส ซึ่งจะได้รับการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เรียนรู้จากของจริง สถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ยั่งยืน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ตลอดไป

หลักการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมจัดระบบและสนับสนุนการดำเนินงาน โดยมีศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กทม. เป็นผู้ให้การสนับสนุน บริหารจัดการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มุ่งสร้างโอกาสและให้บริการการเรียนรู้อย่างหลากหลายวิธี สนองตอบความต้องการและเสนอทางเลือกในการพัฒนาตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองได้

3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับวิถีชีวิตของผู้รับบริการ โดยเน้นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และปฏิบัติการณ์ค้นคว้าข้อมูลข่าวสาร สื่อการเรียนรู้จากแหล่งวิทยาการต่างๆ

ในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้รับบริการและบุคคลในชุมชน เช่น ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีผลให้เกิดการหมุนเวียนข่าวสารข้อมูลระหว่างกลุ่มบุคคลในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และให้บริการด้านหลักสูตร สื่อ กิจกรรมการเรียนรู้ วิทยากร ข่าวสารข้อมูล เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางความรู้ให้กับชุมชน

4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นมิติหนึ่งของการจัดการศึกษาแบบระบบเปิด โดยบุคคลในชุมชนสามารถมาใช้ประโยชน์จากการบริการการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ตลอดเวลา ส่งเสริมให้เกิดการสร้างหลักสูตรที่หลากหลายไว้ให้บริการการศึกษาแก่ชุมชน และพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น ให้อิสระแก่ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ผู้รับบริการ ได้ฝึกปฏิบัติมากกว่าบอกให้รู้ ส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการนำสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษามาจัดบริการอย่างกว้างขวาง เป็นการกระจายสื่อไปสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง

5. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพของคนในชุมชน

6. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต้องประสานและเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเครือข่ายเพื่อการศึกษาของประชาชน

7. หัวใจสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ ความเข้มแข็งและความมีศักยภาพของครู การศึกษานอกโรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความรับผิดชอบในการส่งเสริมสนับสนุน และการจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน รวมทั้งความมีวิสัยทัศน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในชุมชน ที่สามารถคาดการณ์อนาคตและความต้องการการศึกษาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ครอบครัว และบุคคล

วัตถุประสงค์ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. เพื่อเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เชื่อมโยงเป็นการศึกษาตลอดชีวิต

2. เพื่อเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่างๆ

3. เพื่อเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการการเรียนรู้ของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตย และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง

4. เพื่อกระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชน

องค์ประกอบหลักของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. สถานที่ที่เป็นแหล่งที่สามารถใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย สะดวกในการมาใช้บริการ โดยยึดหลักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน
2. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชน มีความเสียสละ สนใจให้ความร่วมมือในการดำเนินงานพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สนับสนุนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ บุคลากรงบประมาณ ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของชุมชน เพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้มาใช้บริการ
3. ครูการศึกษา นอกโรงเรียน เป็นผู้ปฏิบัติงานในลักษณะประจำที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง
4. กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ ได้ใช้บริการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนนั้นๆ และชุมชนใกล้เคียง
5. สื่ออุปกรณ์ ประกอบด้วย สื่อการเรียนรู้ทุกประเภทอย่างหลากหลาย ได้แก่ สื่อเอกสาร ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ แผ่นปลิว สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเล่น DVD, CD, VCD, DVD ป้ายนิเทศ แผนที่ ข้อมูลต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น โต๊ะทำงาน เก้าอี้ โต๊ะอ่านหนังสือ ที่วางหนังสือพิมพ์ ตู้เก็บหนังสือ เป็นต้น
6. ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของชุมชน แหล่งวิทยากร ภูมิปัญญาชาวบ้าน ข้อมูลศักยภาพของชุมชน ข้อมูลทางทรัพยากรของชุมชน ข้อมูลแนะแนวการศึกษาและอาชีพ
7. องค์กร/หน่วยงานบริหารจัดการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน ดูแล การดำเนินงานและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

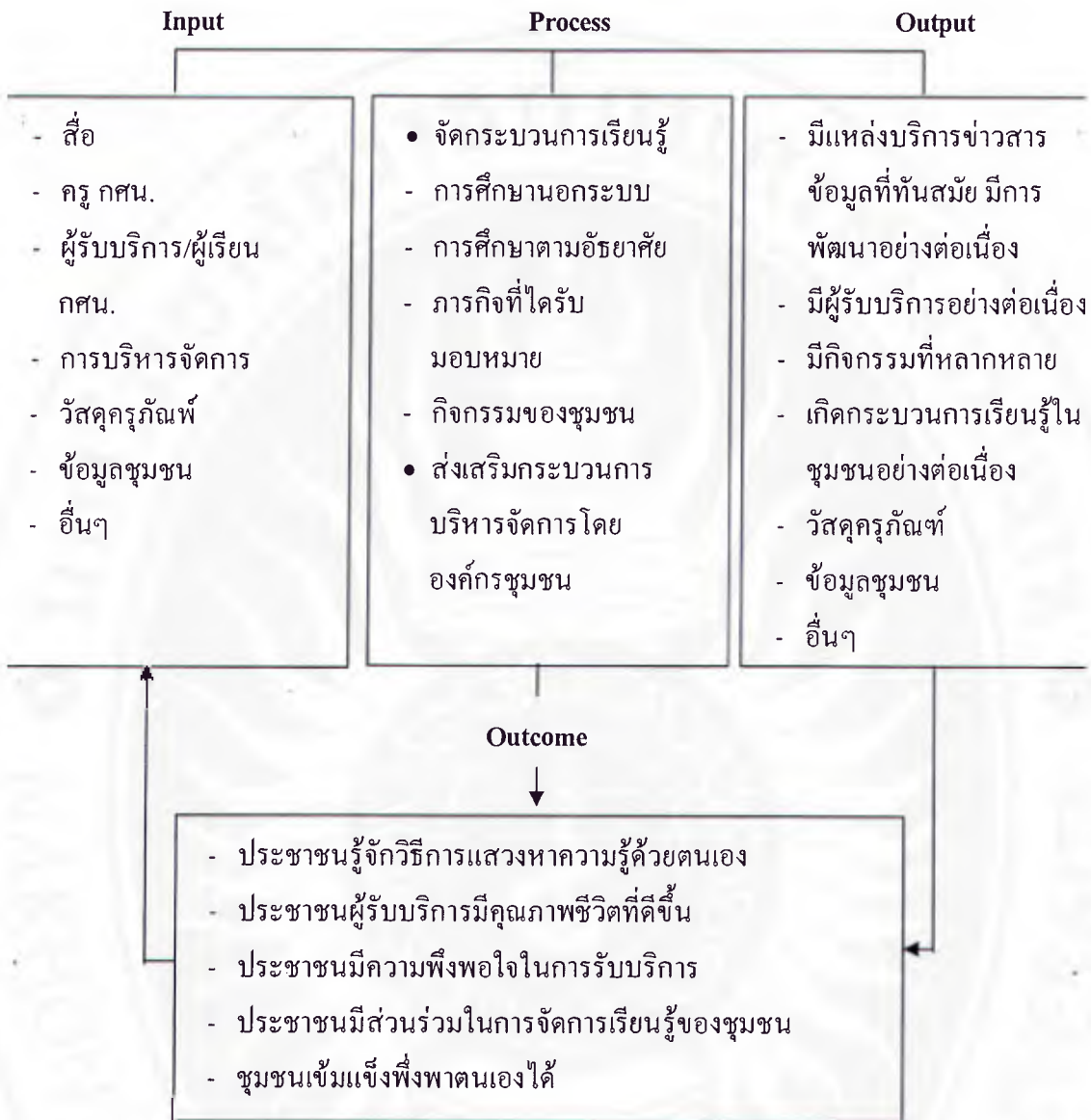
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กทม. เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน กำกับ ดูแล และติดตามการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย
 - 8.1 ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ
 - 8.2 จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกิจกรรมที่จัดหลังการเรียนรู้หนังสือ
 - 8.3 จัดการศึกษาต่อเนื่องเทียบเท่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 8.4 การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เพื่อการมีรายได้
 - 8.5 การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทักษะชีวิต เช่น การออกกำลังกาย การป้องกันยาเสพติด สุขภาพอนามัย การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ

8.6 การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนและความต้องการของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นของชุมชน เช่น กลุ่มพัฒนาอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

8.7 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามความสนใจส่วนบุคคล โดยมีสื่อต่างๆ ใ้บริการ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

8.8 การศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับอนาคต เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต การใช้คอมพิวเตอร์ การอบรมระยะสั้น เกี่ยวกับวิสัยทัศน์การทำงานในสมัยใหม่ การใช้ภาษาต่างประเทศ

ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งได้มาจากการสำรวจเป็นประจำทุกปี ของครูการศึกษา นอกโรงเรียน หรือเป็นข้อมูลจากแผนชุมชน

แผนภูมิที่ 4 การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

แนวทางการดำเนินงานพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. ผู้ดำเนินงาน ประกอบด้วย

ครูการศึกษานอกโรงเรียน เป็นผู้ปฏิบัติงานในลักษณะประจำที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กทม. ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้

ชุมชนที่มาจากชุมชนร่วมเป็นผู้บริหารจัดการและส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

อาสาสมัครจัดการศึกษา อาสาเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนรู้

หน่วยงานองค์กร > ร่วมจัด/สนับสนุน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น > เป็นครู/วิทยากร

อาสาสมัครประชาชน > เป็นครู/วิทยากร

2. กิจกรรมหลัก

กิจกรรมหลักในความรับผิดชอบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีดังนี้

2.1 ศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ให้ประชาชนได้ใช้บริการเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.2 ศูนย์บริการสื่อที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน โดยมีการสำรวจความต้องการสื่อแต่ละประเภทไว้เป็นปัจจุบัน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

2.3 กิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพปัญหาความจำเป็นและความต้องการของชุมชน

2.4 กิจกรรมแนะแนวการศึกษาและอาชีพให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชน ได้รู้ช่องทางในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพตามความสนใจและความถนัด

2.5 กิจกรรมชุมชน โดยร่วมมือและส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน ทั้งเรื่องศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม กองทุนหมู่บ้าน เวทีประชาธิปไตย กีฬา การส่งเสริมสุขภาพ และอื่นๆ

2.6 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนและต่างชุมชน

3. บทบาทภารกิจของครูการศึกษานอกโรงเรียน

ครูการศึกษานอกโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่ในการประสานและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยดำเนินการตามพันธกิจและจุดเน้นของงานการศึกษานอกโรงเรียน และดำเนินการร่วมกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต ในรูปแบบการทำงานเป็นทีมหรือดำเนินการด้วยตนเอง ตลอดจนร่วมมือดำเนินการกับพันธมิตรเครือข่ายในพื้นที่ แต่ทั้งนี้ สถานศึกษาของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความหลากหลายในด้านจุดเน้นของภารกิจ และมีความแตกต่างในด้านพื้นที่ เช่น ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ฯลฯ ดังนั้น บทบาทภารกิจของครูการศึกษานอกโรงเรียนตามที่ได้กำหนดแนวทางในภาพรวมกว้างๆ ไว้นี้ สถานศึกษาสามารถปรับใช้ตามความเหมาะสมได้แต่ต้องไม่ทำให้ครูการศึกษานอกโรงเรียนเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่หลักไป

1) บทบาทและพันธกิจ

สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้กำหนดพันธกิจ งานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งครูการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องดำเนินการตามพันธกิจดังนี้

1.1) การศึกษานอกระบบ

1.1.1) ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ

1.1.2) การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนนอกระบบโรงเรียน

1.1.3) การศึกษาต่อเนื่อง

(1) การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

- การฝึกทักษะอาชีพและการเข้าสู่อาชีพ

- กลุ่มพัฒนาอาชีพ

- การฝึกอาชีพโดยใช้เทคโนโลยี

(2) การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

(3) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

1.2) การศึกษาตามอัธยาศัย

1.2.1) ส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.2.2) ส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้สื่อทางไกล (โทรทัศน์เพื่อการศึกษา วิทยุศึกษา การศึกษาทางไกล)

1.3) งานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล และงานตามแผนบูรณาการของจังหวัด

2) บทบาทภารกิจหลัก

2.1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามพันธกิจของงานการศึกษานอกโรงเรียน และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการ

2.2) จัดทำข้อมูลศักยภาพของชุมชน เช่น แหล่งวิทยาการ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ สถานประกอบการ โบราณสถาน ศาสนสถาน สถานที่ราชการ องค์กรเอกชน ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ และจัดเก็บอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งจะให้บริการและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับทราบ

2.3) จัดทำแผนงาน/โครงการ เสนอเข้าแผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล และแผนปฏิบัติงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต

2.4) จัดบริการสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่ออื่นๆ เพื่อบริการให้นักศึกษา ประชาชน ได้ศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้ตามความสนใจ

2.5) สร้างเครือข่ายส่งเสริมการเรียนรู้ โดยประสานงานกับห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอื่น และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อเป็นเครือข่ายในการจัดกิจกรรมและหมุนเวียนสื่อการเรียนรู้

2.6) ประสานงานกับพันธมิตร/เครือข่ายหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.7) ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.8) ปฏิบัติงานด้านธุรการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับการเรียนการสอน

2.9) สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน เสนอศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน

3) รายละเอียดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามพันธกิจ

เพื่อให้ครูศึกษานอกโรงเรียน ได้มีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญที่กำหนดไว้ จึงมีรายละเอียดกำหนดให้เป็นแนวทางดังนี้

3.1) การศึกษานอกระบบ

3.1.1) ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ เป็นการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ไม่รู้หนังสือให้มีทักษะทั้งด้านการพูด ฟัง อ่านออก เขียนได้ รวมทั้งคิดเลขเป็น และมีความตระหนักถึงการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

- (1) จัดทำข้อมูลผู้ไม่รู้หนังสือ (Information Illiterate)
- (2) จัดหาสื่อในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ
- (3) จัดกิจกรรมให้ผู้ไม่รู้หนังสือ
- (4) ประเมินผลการจัด

3.1.2) การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่มีรูปแบบและหลักสูตรการศึกษาที่ออกแบบให้สามารถตอบสนองความต้องการและความพร้อมของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

(1) จัดกิจกรรมตามแผนการเรียนการสอนและหลักสูตรต่างๆ ของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(2) จัดทำข้อมูลชุมชน (L&C Based) เพื่อจำแนกกลุ่มเป้าหมาย ที่ชัดเจนและระบุความต้องการการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม และจัดเก็บอย่างเป็นระบบพร้อมที่จะให้บริการ

(3) จัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อเสนอเข้าแผนพัฒนาตำบล และ แยกเสนอของงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน รวมทั้งเสนอเข้าแผนปฏิบัติงานของ ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต

(4) จัดทำทะเบียนสื่อการเรียนรู้ และจัดการกระจายหมุนเวียน การให้บริการสื่อต่างๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(5) ดำเนินงานธุรการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเฉพาะการรับ สมัครนักศึกษา แนะนำ และตรวจสอบการขึ้นทะเบียนนักศึกษา การลงทะเบียนเรียน การจัดทำ แผนการเรียน การจบหลักสูตร

(6) ดำเนินงานจัดและประสานงานการสอนเสริม การพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นและกิจกรรมในชุมชน

(7) ให้คำปรึกษา แนะนำ และแนะแนว เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทุกประเภทในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตลอดจนประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแก่ผู้เรียนและประชาชนในชุมชน

(8) ประสานกับบุคคล หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจน ผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

(9) ให้บริการวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ในศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนแก่ผู้เรียนและชุมชน

(10) สรุปรายงานผลการปฏิบัติงาน ต่อศูนย์การศึกษาอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต

3.1.3) การศึกษาต่อเนื่อง

(1) การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

- จัดทำข้อมูลพื้นฐานอาชีพของชุมชน (L&C Based)

- วางแผนการดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

โดยประสานงานจัดหาวิทยากร ทั้งที่เป็นตัวบุคคล แหล่งการเรียน หรือสถานประกอบการ ที่จะจัด กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จัดหาสถานที่ฝึกงาน รวมทั้งวางแผนการเรียนของผู้เรียน และจัดการ วัสดุประเมินผลเพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษา

- ส่งเสริม สนับสนุนจัดกิจกรรมด้านอาชีพ ตามความต้องการ

ความพร้อมของชุมชน

- ประสานงาน/จัดทำโครงการ ในการขอรับการสนับสนุนจาก

หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในชุมชน

- สรุปผลการดำเนินงานเสนอต่อศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต

(2) การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

- วางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต และหน่วยงานองค์กรอื่นๆ ในชุมชน

- จัดทำสื่อ อุปกรณ์ ในการจัดพัฒนาทักษะชีวิต

- จัดกระบวนการเรียนรู้ทักษะชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

- สรุปผลการดำเนินงานและรายงานผล

(3) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มีแนวทางการดำเนินงาน

ดังนี้

- จัดทำข้อมูลชุมชนโดยวิธีการเวทีชาวบ้าน แผนแม่บทชุมชน

- ประสานงานหน่วยงานองค์กรในชุมชน

- จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

- สรุปผลการดำเนินงานและรายงานผล

3.2) การศึกษาตามอัธยาศัย

3.2.1) การให้บริการความรู้และข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายที่ประชาชนเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อทางไกล และสื่ออื่นๆ โดยจัดบริการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และอาจจัดหน่วยเคลื่อนที่ออกไปให้บริการก็ได้

3.2.2) การส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้อยู่ในชุมชนได้อย่างอิสระ ต่อเนื่อง และเป็นไปตามความต้องการ สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเอง โดยครูการศึกษานอกโรงเรียนมีบทบาทหลักในการวางแผนการเรียน และการจัดโอกาสให้บุคคลได้เรียนอย่างมีความสุข

3.2.3) สรุปผลการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3.3) งานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล และงานตามแผนบูรณาการของจังหวัด

3.3.1) ส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมตามนโยบายของภาครัฐ และแผนบูรณาการจังหวัด

3.3.2) ประสานหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรชุมชน ในการจัดกิจกรรม

3.3.3) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐ และงานตามแผนบูรณาการของจังหวัด

บูรณาการของจังหวัด

3.3.4) สรุปผลการดำเนินการและรายงานผลต่อศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ควรดำเนินการโดยใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงาน โดยมีหลักการ ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ดังนี้

1. ใช้ชุมชนเป็นฐานในการดำเนินการและจัดการเรียนรู้
2. ใช้ต้นทุนทางสังคม ได้แก่ แหล่งวิทยากร ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา สิ่งที่ดีงามของชุมชน
3. ประสานเครือข่ายร่วมจัดการศึกษาให้ได้อย่างกว้างขวาง หลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
4. ให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมประเมินผล
5. บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน
6. จัดให้มีโครงการศึกษานอกโรงเรียน รับผิดชอบปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน
7. มีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้การส่งเสริมสนับสนุนติดตามดูแล และร่วมประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

นุชวนา เหลืองอังกูร (2552) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่เน้นการพัฒนา หรือแก้ปัญหา โดยอาศัยการทำงานร่วมกันของทีมผู้วิจัย มีวงจรพัฒนาต่อเนื่อง เพื่อให้ผลการปฏิบัติงานของคนมีประสิทธิภาพดีขึ้นหรือสามารถแก้ปัญหาได้

รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การจำแนกรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Shirley Grundy และ Stephen Kemmis (อ้างใน นุชวนา เหลืองอังกูร, 2552) ได้เสนอลักษณะรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การวิจัยปฏิบัติการแบบเทคนิค (Technical Action Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งวัดผลสำเร็จของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมปฏิบัติ (Practical Action Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าใจตนเอง และเปลี่ยนแปลงตนเองในฐานะผู้ปฏิบัติงาน เพื่อที่จะทำให้ผลลัพธ์ของงานเปลี่ยนแปลงไปด้วย

รูปแบบที่ 3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงปลดปล่อยให้เป็นอิสระ มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงผลลัพธ์ ปรับปรุงความเข้าใจของตนเอง ของผู้ปฏิบัติงาน และช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานบรรลุถึงการวิพากษ์สังคม วิธีการทำงานของตน

ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

สตีเฟน แคมมิส และ โรบิน แม็ค แทคการ์ด ((Stephen Kemmis and Robin Mc Taggart, อ้างถึงใน นุชวรา เหลืองอังกูร, 2552) ได้เสนอขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนผล

1. การวางแผน (Plan) เป็นแนวทางปฏิบัติซึ่งตั้งความคาดหวังไว้ เป็นการมองไปในอนาคตข้างหน้า การกำหนดแผนต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควร เพราะเหตุการณ์ทางสังคมนั้นไม่สามารถทำนายหรือกำหนดล่วงหน้าได้ กิจกรรมหรือการปฏิบัติที่กำหนดจะต้องมี 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับความเสี่ยงอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม ลักษณะที่สอง กิจกรรมที่ถูกเลือกมากำหนดในแผนจะต้องได้รับการเลือกมา เนื่องจากกิจกรรมนั้นสามารถปฏิบัติได้ดีกว่ากิจกรรมอื่นๆ สามารถลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้

2. การปฏิบัติ (Action) เป็นการดำเนินตามแนวที่ได้วางแผนไว้อย่างมีเหตุผลและมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์ แต่การปฏิบัติงานตามแนวทางที่วางไว้ มีโอกาสของการเสี่ยงอยู่ด้วย ดังนั้นแผนที่ตั้งไว้ จะต้องสามารถแก้ไขได้ โดยการกำหนดให้มีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง

3. การสังเกต (Observation) การสังเกตทำหน้าที่เก็บบันทึกข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงาน ผู้สังเกตจะต้องมีความไวในการจับภาพหรือเหตุการณ์ที่มีคาดคิดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะสังเกตข้อมูลตามที่วางแผนเอาไว้แล้ว ยังต้องมีความยืดหยุ่นที่จะเก็บข้อมูลที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อนด้วย

4. การสะท้อนผล (Reflection) การสะท้อนภาพจะมีลักษณะเป็นการประเมินอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยต้องตัดสินใจว่าผลของการปฏิบัตินั้นเป็นสิ่งที่ต้องประสงค์หรือไม่ และให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สายโรจน์ มณีกุด (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า สภาพการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ มีสภาพการดำเนินงานมากที่สุดคือด้านการประสานงาน รองลงมาด้านการจัดกิจกรรมสายสามัญและการบริหารการจัดการ ปัญหาการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ มีปัญหามากที่สุดคือ ด้านอาคารสถานที่ วัสดุและอุปกรณ์ แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ มีความต้องการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ของ แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : ห้องสมุดประชาชน พบว่า ห้องสมุดประชาชนในปัจจุบัน จัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ศูนย์การเรียนรู้และจัดกิจกรรม เป็นเครือข่ายของชุมชนชน ให้การศึกษาแก่ประชาชน ส่งเสริมการอ่าน ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม มีการใช้ระบบที่เน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ จัดบรรยากาศเอื้อต่อการอ่านหนังสือ และมีการกำหนดให้ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน การดำเนินการของห้องสมุดประชาชนพบปัญหาคือ ปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ ปัญหาด้านบุคลากร และปัญหาด้านสภาพแวดล้อมทั่วไป และมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรจะพัฒนาดังนี้ คือ ด้านนโยบายหลักในการจัดห้องสมุดประชาชน กำหนดวัตถุประสงค์และพันธกิจให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน รวมทั้งให้ความสำคัญกับความรู้ในท้องถิ่น และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาห้องสมุด โดยการร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ ด้านการจัดกิจกรรม ควรกำหนดให้ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม และให้มีบทบาทเป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ส่วนมาตรฐานการเรียนรู้ของห้องสมุดประชาชน พบว่า ต้องจัดให้เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ศูนย์การจัดกิจกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ให้การศึกษา เผยแพร่วัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ทางสารสนเทศ จัดให้เป็นห้องสมุดเสมือนจริง รวมทั้งพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน รวมทั้งสร้างความใจกับชุมชนให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิชาญ คงรัมย์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนบ้านหนองสมอประชาพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. การดำเนินงานการพัฒนาห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ ควรพัฒนาตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของบุคลากร เพื่อให้ผลที่ได้มีประสิทธิภาพได้เรียนรู้เพิ่มเติมที่

2. การดำเนินการพัฒนาบุคลากรในการพัฒนาห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ ควรเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เพื่อร่วมกันพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมให้ดียิ่งขึ้น

3. ควรพัฒนาการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน จัดตามสภาพของโรงเรียน บูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่มสาระ

4. ควรจัดกิจกรรมโดยเน้นให้ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง และโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ใช้อย่างหลากหลาย

5. ควรจัดให้มีคอมพิวเตอร์ไว้ใช้งานและให้นักเรียนได้ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาข้อมูลปรับเปลี่ยนการเรียนรู้จากนามธรรมเป็นรูปธรรม

6. กลยุทธ์การพัฒนาควรจัดให้มีการศึกษาเอกสารให้เข้าใจก่อน แล้วจึงจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศแบบมีส่วนร่วม เพื่อความสมบูรณ์ของการพัฒนา

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การเรียนชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมและมีความสัมพันธ์กับงานและการดำรงชีวิต

2. ควรมีการศึกษาวิจัยต่อเนื่องในลักษณะเจาะลึกในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ที่มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล โดยส่งเสริมให้มีผู้จัดการความรู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในชุมชน และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

บริบทตำบลบางจาก

สภาพทั่วไป

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลบางจาก ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ระยะทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางจากถึงอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ประมาณ 14 กิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน 1 เทศบาล มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 44,006 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 27,503 ไร่

ทิศเหนือ ติดกับ ต.ท่าไร่ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

ทิศใต้ ติดกับ ต.ชะเมา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.คลองน้อย อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

ทิศเหนือ ติดกับ ต.ท่าเรือ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

2. ภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม เป็นที่ตั้งชุมชน และทำการเกษตร
3. ประชากร ประชากร 9,602 คน ชาย 4,742 คน หญิง 4,860 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากตำบลบางจาก เป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะสมกับการทำนา ประชากรในพื้นที่จึงมีอาชีพทำนา ประมาณร้อยละ 65

2. องค์กรธุรกิจ

- หน่วยบริการน้ำมันและก๊าซ 5 แห่ง
- โรงสี 13 แห่ง

สภาพทางสังคม

1. ด้านการศึกษา

- โรงเรียนระดับประถมศึกษา 9 แห่ง
- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 5 แห่ง
- โรงเรียนเอกชน 1 แห่ง
- ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล 1 แห่ง

2. ด้านสถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด/สำนักสงฆ์ 8 แห่ง
- ศาลเจ้า 1 แห่ง

3. ด้านสาธารณสุข

- โรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง
- สถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง

4. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- สถานีตำรวจ 1 แห่ง

5. อื่นๆ

- ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
- สถานีทดลองข้าวจังหวัดนครศรีธรรมราช
- สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครศรีธรรมราช

การบริการพื้นฐาน

1. การคมนาคม

- ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1843 ผ่าน หมู่ที่ 1, 2, 6, 9, 10
- ถนนทางหลวงชนบท นศ 11030 ผ่าน หมู่ที่ 1, 4, 5, 8
- ถนนทางหลวงชนบท นศ 11036 ผ่าน หมู่ที่ 2, 3, 4, 7, 10
- ถนนทางหลวงชนบท นศ (หนองนก-พังสิงห์) ผ่าน หมู่ที่ 1, 2
- ถนนโยธาธิการ (ตรีนิมิต-ชะเมา) หมู่ที่ 1

2. การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง
- การไฟฟ้า
- มีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้าน

3. แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ ลำห้วย 4 แห่ง
- บึง หนอง และอื่นๆ 2 แห่ง

4. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย 1 แห่ง
- บ่อโยก 14 แห่ง
- สระน้ำ 9 แห่ง

ข้อมูลอื่นๆ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลบางจาก ยังไม่มีการค้นพบทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและเป็นประโยชน์ทางอุตสาหกรรม นอกจากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ป่าชายเลน เป็นต้น

2. มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน	2 รุ่น	100 คน
- ไทยอาสาป้องกันชาติ	1 รุ่น	150 คน
- กลุ่มออมทรัพย์	9 กลุ่ม	2,200 คน
- กลุ่มแม่บ้าน	10 กลุ่ม	150 คน
- กลุ่มเกษตรกร (ตำบล)	1 กลุ่ม	232 คน
- กลุ่มเลี้ยงโคพันธุ์ดี	1 กลุ่ม	250 คน
- กลุ่มเยาวชน	1 กลุ่ม	50 คน

- กลุ่มประมง	1 กลุ่ม	20 คน
- กลุ่มรักษ้างจาก	1 กลุ่ม	30 คน
- ชมรมผู้สูงอายุ	2 กลุ่ม	30 คน
- ชมรมผู้สูงอายุ	2 กลุ่ม	150 คน
- กลุ่มข้าวชุมชน	4 กลุ่ม	150 คน
- กลุ่มไม้ผล	1 กลุ่ม	27 คน
- กลุ่มเครื่องแกงหนองนก	1 กลุ่ม	44 คน
- กลุ่มเกษตรอินทรีย์	1 กลุ่ม	285 คน
- กลุ่มนุ้ยชีวภาพ	1 กลุ่ม	360 คน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน : กรณีศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยมุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงาน โดยทำการคัดเลือกศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ทำการเปิดเป็นทางการแห่งแรกของอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จากทั้งหมด 15 แห่ง และเป็นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลดีเด่นของอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ในปีพุทธศักราช 2553 มีความพร้อมในเรื่องของอาคารสถานที่ซึ่งเป็นอาคารเอกเทศ สามารถดำเนินงานเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ครอบคลุมทุกกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ที่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกำหนด

ในการวิจัยแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน : ศึกษากรณีศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างทีมงานซึ่งเป็นครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก จำนวน 5 คน รวมทั้งผู้วิจัย และได้กำหนดวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. วิธีการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การเผยแพร่

ประชากร

ได้กำหนดผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเจาะจงทุกคนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 42 คน ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จำนวน 1 คน
2. ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ประจำตำบลบางจาก จำนวน 1 คน
3. หัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก จำนวน 1 คน
4. คณะกรรมการสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จำนวน 8 คน
5. คณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก จำนวน 6 คน
6. คณะกรรมการนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากจำนวน 9 คน
7. บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 3 คน
8. อาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนตำบลบางจาก จำนวน 2 คน
9. นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางจาก จำนวน 1 คน
10. นักวิชาการการศึกษาของจัดการบริหารส่วนตำบลบางจาก จำนวน 1 คน
11. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ไม่เป็นคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก จำนวน 1 คน
12. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก จำนวน 8 คน

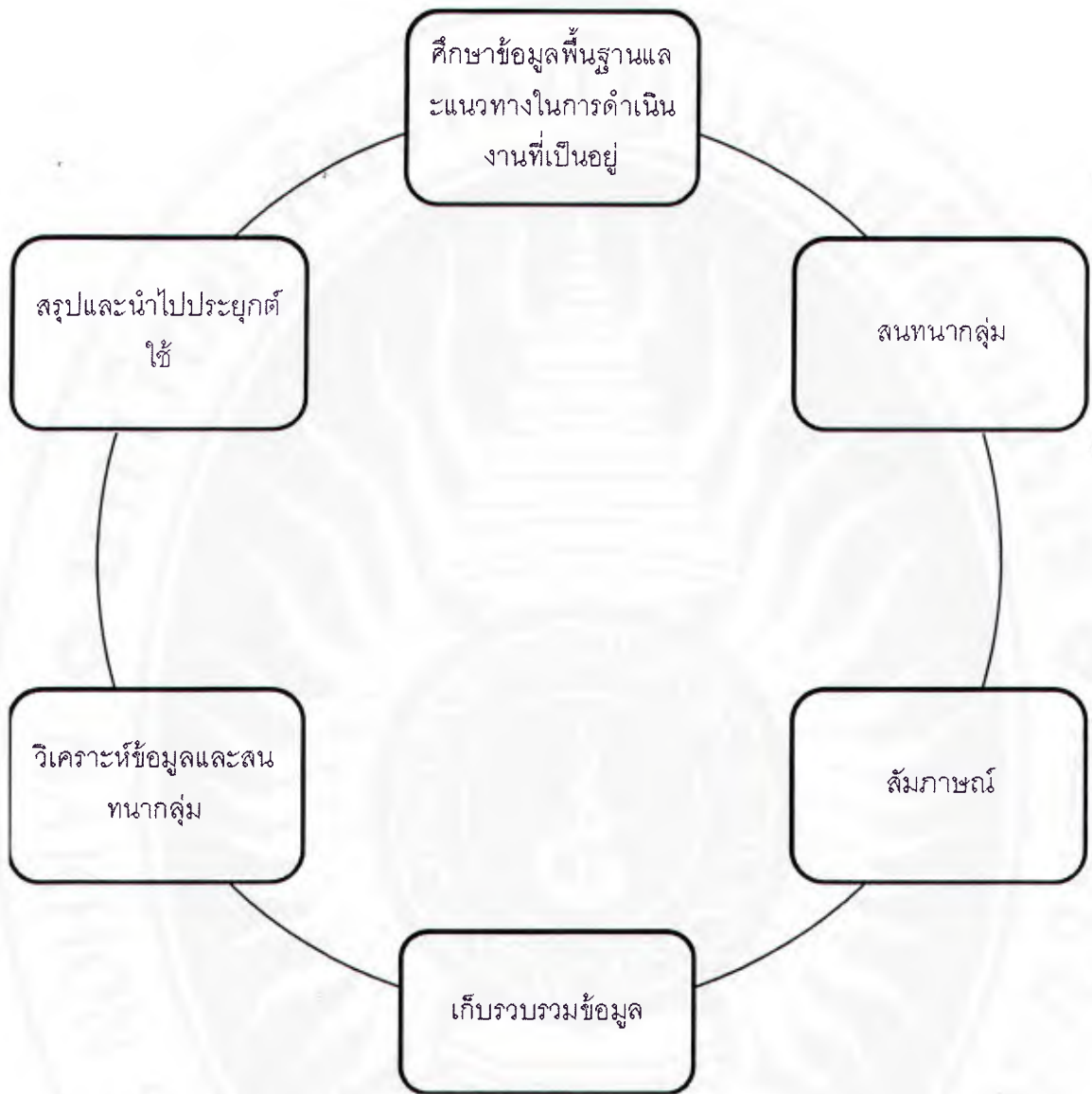
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง เพื่อให้ผู้ให้การสัมภาษณ์ตอบอย่างอิสระ จำนวน 42 คน
2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยจัดสนทนากลุ่มผู้สัมภาษณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์จากกลุ่มประชากร จำนวน 42 คน โดยจัดให้มีการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกรอบความคิดในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
2. สนทนากลุ่มเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และให้ความรู้เกี่ยวกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
3. ดำเนินการสัมภาษณ์ประชากรจำนวน 42 คน
4. เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด
5. นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการสนทนากลุ่ม เพื่อคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุด
6. สรุปและนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ

แผนภูมิที่ 5 กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และตีความหมายของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากบุคคลและแหล่งข้อมูลต่างๆ มาเทียบลักษณะและคุณสมบัติของข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ นำข้อมูลจากการศึกษาปัญหาข้อมูลชุมชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำมาหาข้อสรุปในลักษณะการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

2. การนำเสนอข้อมูลหรือการเขียนรายงานการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์เป็นหลัก การเสนอแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ การลำดับปัญหา/แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง/วิธีการวิจัย/ผลการวิเคราะห์ข้อมูล/สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ และเสนอรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในการดำเนินการไว้ในภาคผนวก

3. การเผยแพร่ผลงาน เมื่อสิ้นสุดการวิจัย จะเผยแพร่ผลการดำเนินการและข้อค้นพบไปยังหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จำนวน 12 ตำบล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยปฏิบัติการศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็น 4 ตอน ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมและการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ตอนที่ 2 การตรวจสอบทบทวนโดยการสนทนากลุ่มครั้งที่สองเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน

ตอนที่ 1 ผลการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมและการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยและคณะวิจัยได้ส่งแบบสอบถามและดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนประจำตำบลบางจาก หัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก คณะกรรมการสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช คณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก คณะกรรมการนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช อาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนตำบลบางจาก นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางจาก นักวิชาการการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ไม่เป็นคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระตามประเด็นที่กำหนด ซึ่งผลการดำเนินการปรากฏดังนี้

1. ทิศนะของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

1) การจัดกิจกรรมพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสอนเสริมในวันเสาร์
และวันอาทิตย์

2) การจัดฝึกอบรมอาชีพเสริมตามความต้องการของชุมชน

3) การจัดหาสื่อ โดยการรับบริจาคจากชุมชน และโดยความร่วมมือจากสำนักงาน
ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ
ตามนโยบายสำนักบริหารงานการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4) การเสนอแผนเพื่อพัฒนาศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ตำบล โครงการจัดหาสื่อเพื่อการเรียนรู้ในศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
และของงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

1) ร่วมเป็นวิทยากรสอนกลุ่มอาชีพ

2) ร่วมรับบริจาคสื่อหนังสือสู่ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตำบล

3) ร่วมประชุม หรือ การจัดกิจกรรมพัฒนาศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยตำบล

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1) ภูมิปัญญาชุมชนมีอยู่มาก แต่ยังไม่ได้ร่วมจัดและพัฒนาความรู้อย่างเป็นระบบ

2) ผู้นำชุมชน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เห็นว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
ของชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ควรได้รับการสนับสนุน และเสนอการพัฒนาเข้าสู่แผนการพัฒนา
ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยขอให้ครูศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ตำบล ประสานการดำเนินงานและความร่วมมือในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

3) องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และกรรมการศูนย์การศึกษาจากระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จะมีส่วนร่วมในการผลักดันศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยตำบล ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้กับชุมชนได้ทุกเรื่อง

2. ทักษะของหัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

1) การจัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานและการสอนเสริม มีการสอนเสริมในเนื้อหาวิชาที่ยาก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ

2) พัฒนา ปรับปรุง จัดตกแต่ง ภายในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ให้มีความพร้อมในการบริการ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้เงินสนับสนุนจำนวน 30,000 บาท เพื่อจัดซื้อโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับนั่งอ่านหนังสือ และจัดซื้อหนังสืออ่านเสริมการเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

1) ร่วมเป็นวิทยากรสอนเสริม

2) ร่วมสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

3) ร่วมปรึกษาหารือ วางแผนการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1) ควรมีการประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มากขึ้น โดยใช้เครือข่าย และความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ควรประสานดำเนินกิจกรรม เพื่อความร่วมมือและการพัฒนาชุมชนกับเครือข่ายให้มากขึ้น

3) นักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มาร่วมกิจกรรมตามที่กำหนด

4) สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ

3. ทักษะของคณะกรรมการสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

1) การพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล โดยการพัฒนาบริเวณและอาคารสถานที่ ซึ่งมีนักศึกษาและประชาชนร่วมดำเนินการ

2) การจัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานและการสอนเสริม

3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตย ให้มีความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

4) กิจกรรมประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาอาชีพ

- 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ
- 2) ร่วมประชุมปรึกษาหารือในการวางแผนการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
- 3) ร่วมดำเนินการพัฒนาบริเวณศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
- 4) ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 5) ร่วมเป็นวิทยากรสอนวิชาชีพ

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

- 1) การดำเนินงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ควรมองทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พัฒนาสิ่งที่มีอยู่ ควรจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพต่างๆ ให้มีมูลค่ามากขึ้น
- 2) อยากให้พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการและผู้แทนชุมชนให้ทั่วถึง เพื่อนำมาพัฒนาชุมชน
- 3) ครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ควรมีการประสานที่ดีกับชุมชน เสียสละ และปรับกระบวนการเรียนการสอนให้น่าสนใจ
- 4) ทักษะของคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล บางจาก

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

- 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตย ให้มีความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) การจัดกิจกรรมพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานและการสอนเสริม
- 3) กิจกรรมพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการจัดการอบรมให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตในสังคม มีนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 4) กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม นักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมพัฒนาบริเวณโดยรอบศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
- 5) กิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรม นักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้าร่วมกิจกรรม

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

- 1) ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

- 2) ร่วมประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตย
- 3) ร่วมปรึกษาหารือ และวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ
- 4) ร่วมกิจกรรมพัฒนาบริเวณ อาคาร สถานที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา

ตามอัยยาศัยตำบล

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1) ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัยตำบล

2) ยังขาดการจัดการเชิงระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งน่าจะมีการรวบรวมข้อมูลและจัดเผยแพร่ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัยตำบล

3) มีผู้สนใจและมีการรวมกลุ่มเพื่อการศึกษาและพัฒนาอาชีพในชุมชน แต่ยังคงขาดงบประมาณสนับสนุน

4) ควรมีอุปกรณ์การเรียนวิชาชีพตามความสนใจเพิ่มขึ้น

5. ทักษะของคณะกรรมการนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัยตำบลบางจาก

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

- 1) การจัดกิจกรรมพบกลุ่มการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอนเสริม
- 2) จัดกิจกรรมทักษะชีวิต สอดแทรกการพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3) จัดกิจกรรมบริการและหมุนเวียนสื่อเพื่อการเรียนรู้สู่ชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

- 1) ร่วมดำเนินกิจกรรม
- 2) ร่วมประชุม ปรึกษาหารือในการดำเนินกิจกรรม

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1) สื่อ หนังสือ มีไม่เพียงพอ

2) งบประมาณจากสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัย

ไม่เพียงพอ

3) บุคลากรมีน้อย

6. ทักษะของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

1) การจัดกิจกรรมพัฒนาบริเวณศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยยาศัย

ตำบลบางจาก

- 2) การจัดกิจกรรมพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานและการสอนเสริม
 - 3) กิจกรรมการสอนคอมพิวเตอร์วันจันทร์ถึงวันศุกร์แก่นักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4) กิจกรรมรับบริจาคหนังสือ
 - 5) จัดกิจกรรมบริการและหมุนเวียนสื่อเพื่อการเรียนรู้สู่ชุมชน
- การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

- 1) ร่วมปรึกษาหารือ และวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- 2) ร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ
- 3) ร่วมเป็นวิทยากรสอนวิชาชีพ
- 4) ร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านคอมพิวเตอร์
- 5) ร่วมกิจกรรมรับบริจาคหนังสือสู่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตำบลบางจาก

- 6) ร่วมพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากตามนโยบายห้องสมุด 3 ดี (หนังสือดี บรรณารักษ์ดี บรรณารักษ์ดี)

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

- 1) สื่อ หนังสือ มีไม่เพียงพอ
- 2) เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอ
- 3) บุคลากรมีน้อย
- 4) ชุมชนมีความต้องการพัฒนาอาชีพที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นแต่ขาดผู้รู้และแหล่งข้อมูล

7. ทักษะของอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนตำบลบางจาก

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

- 1) การจัดกิจกรรมพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานและการสอนเสริม
- 2) กิจกรรมทักษะชีวิตส่งเสริมประชาธิปไตย เข้าใจการเลือกตั้ง
- 3) กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

- 1) ร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่
- 2) ร่วมเป็นวิทยากรสอนวิชาชีพ
- 3) ร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

- 1) นักศึกษาไม่มาพบกลุ่มตามกำหนด

2) การเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชนและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้การดำเนินงานและนโยบายการพัฒนาศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากไม่ต่อเนื่อง

3) ทุนทางสังคมไม่ได้รับการส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของชุมชน

4) ทักษะของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางจาก

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

1) กิจกรรมพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่

2) การจัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3) กิจกรรมการพัฒนากลุ่มอาชีพ

4) จัดมูมภูมิปัญญาและอาชีพในชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

1) ร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่

2) ร่วมประชุมปรึกษาหารือ การพัฒนาปรับปรุงศูนย์ศึกษาอกระบบและการศึกษา

ตามอัธยาศัยตำบลบางจาก

3) ร่วมส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มพัฒนาอาชีพ

4) ร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1) ขาดสื่อและอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาศูนย์ศึกษาอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก

2) นักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานมาพบกลุ่มน้อยในฤดูทำนา และไม่มาพบกลุ่มตาม

กำหนดเวลา

3) ทุนทางสังคมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนไม่ได้ถูกนำมาส่งเสริมและเผยแพร่

ให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน

8. ทักษะของนักวิชาการการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางจาก

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

1) การจัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) กิจกรรมเทิดพระเกียรติสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3) กิจกรรมการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย

4) กิจกรรมอาชีวศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

- 1) ร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่
- 2) ร่วมประชุมปรึกษาหารือ และดำเนินกิจกรรม
- 3) ร่วมส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มพัฒนาอาชีพ
- 4) ร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1) นากยกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้รับการเลือกตั้งใหม่ยังไม่เข้าใจบทบาทของการศึกษานอกโรงเรียนเท่าที่

2) ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงานในศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก

3) ขาดสื่อและอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรม

4) งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ

5) ขาดเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6) ครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

9. ทิศนะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ไม่เป็นคณะกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษตามอัธยาศัยตำบลบางจาก

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

- 1) การจัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2) กิจกรรมเทิดพระเกียรติสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 3) กิจกรรมการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย
- 4) กิจกรรมพัฒนาข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน
- 5) กิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาอาชีพร่วมกับเครือข่าย
- 6) กิจกรรมร่วมพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

- 1) ร่วมประชุมปรึกษาหารือ และดำเนินกิจกรรม
 - 2) ร่วมส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มพัฒนาอาชีพ
 - 3) ร่วมพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก
- ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1) บุคลากรมีน้อย ไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม

2) ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงานศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก

3) ภารกิจของศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากมีมากเกินไป

10. ทศนะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก

กิจกรรมที่ดำเนินการคือ

- 1) การจัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2) กิจกรรมพัฒนาข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) กิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาอาชีพร่วมกับเครือข่าย
- 4) กิจกรรมร่วมพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือ

- 1) ร่วมประชุมปรึกษาหารือ และดำเนินกิจกรรม
- 2) ร่วมส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มพัฒนาอาชีพ
- 3) ร่วมพัฒนาศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1) ข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ครบถ้วน และไม่ปัจจุบัน

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนไม่ได้ถูกนำมาส่งเสริมและเผยแพร่ให้เกิด

การเรียนรู้ในชุมชน

จากผลการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น พบว่าส่วนใหญ่การดำเนินกิจกรรมยังเป็นกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกิจกรรมหลัก และได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในกิจกรรมอื่นๆ อย่างน้อย 2 กิจกรรม และมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะเป็นกรรมการศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมบางส่วน ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ ร่วมประชุมปรึกษาหารือในการดำเนินการ ร่วมประสานเครือข่ายร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาออกระบบโรงเรียน และร่วมดำเนินกิจกรรม ในการดำเนินกิจกรรมยังพบอีกว่าส่วนใหญ่ยังขาดการจัดการความรู้ในชุมชนที่ดีและเป็นระบบ แม้บางครั้งได้ดำเนินการตามแผนการพัฒนาที่วางไว้ ได้ปรับแผนการพัฒนาตามความเหมาะสมตามมติของกรรมการและชุมชน

เนื่องจากการดำเนินการมีช่วงระยะเวลาสั้นมาก เพราะมีข้อจำกัดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย บางกิจกรรมซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการจึงยังไม่สามารถดำเนินการได้ หรือยังไม่ปรากฏผล ในทางปฏิบัติซึ่งเป็นกิจกรรมที่ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดผลดีกับชุมชน

ปรากฏการที่พบในการนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการกลุ่ม พบว่าคณะกรรมการ ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล อาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียน และ ครูศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล มีความกระตือรือร้นในการดำเนิน กิจกรรมการพัฒนาศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล มีการติดต่อประสาน การดำเนินงานระหว่างชุมชนที่เป็นพื้นที่ดำเนินการ ทั้งด้านการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความร่วมมือ มุ่งสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะกัลยาณมิตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการคัดเลือก กลุ่มเป้าหมายที่มีความพร้อม มีความเต็มใจ และสมัครใจที่จะเข้าร่วมการพัฒนาศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินการหาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้สอดคล้องกับความต้องการ ของชุมชน

ตอนที่ 2 การตรวจสอบทบทวนโดยการสนทนากลุ่มครั้งที่สองเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนา ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับความต้องการของชุมชน

จากการสนทนากลุ่มย่อยถึงแนวทางในการดำเนินงาน พบว่าจากสภาพจริงการดำเนินงาน ของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก บริบทของชุมชนหลังจาก คณะกรรมการศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก และหัวหน้าศูนย์ การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อ การดำเนินงานศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก และมีการติดต่อ ประสานงานระหว่างชุมชน แสดงถึงความมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อต่อกัน รวมทั้งได้ใช้องค์ความรู้ไปประยุกต์ ใช้ได้เป็นอย่างดี ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลบางจากคือ

1. ด้านกายภาพ อาคารสถานที่ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลบางจาก อยู่ในชุมชน อาคารสถานที่มั่นคงและได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ทั้งภายในอาคาร และบริเวณได้รับการจัดตกแต่งและปรับปรุงให้ดีขึ้น

2. ด้านการจัดกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะจัดการศึกษา ขึ้นพื้นฐาน เนื่องจากเป็นกิจกรรมหลักที่ต้องดำเนินการเพราะเป็นเงื่อนไขการรับค่าตอบแทนของ

ครูศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้รูปแบบอื่นๆ เช่น

- 2.1 กิจกรรมเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
- 2.2 กิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย
- 2.3 กิจกรรมอาเซียน
- 2.4 กิจกรรมพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 2.5 กิจกรรมการบริการและหมุนเวียนสื่อสู่ชุมชน
- 2.6 กิจกรรมสอนคอมพิวเตอร์
- 2.7 มุมภูมิปัญญาและอาชีพในชุมชน

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ดังกล่าว ล้วนมีประโยชน์และได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมตามความต้องการของชุมชน แม้บางกิจกรรมจะยังไม่ตรงกับความต้องการของชุมชนมากนัก เนื่องจากขาดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ และประชาชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลน้อย เนื่องจากการประชาสัมพันธ์น้อยและไม่ต่อเนื่อง แต่โดยภาพรวมแนวโน้มในการดำเนินงานมีแนวโน้มเป็นไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมาก

3. ด้านการมีส่วนร่วม กรรมการศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก กรรมการศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น มีการปรึกษาหารือ การวางแผนการพัฒนา และร่วมมือด้านต่างๆ ดังปรากฏตามผลการดำเนินงานข้างต้น

เมื่อพิจารณาจากผลการดำเนินงานศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และประโยชน์ที่ได้รับ จะเห็นได้ว่ารูปแบบที่ดำเนินการตามกรอบการวิจัยเมื่อนำไปใช้แล้ว คงจะเกิดประสิทธิผลและประสพผลตามที่ได้ตั้งไว้ ทั้งทางด้านการพัฒนาบุคคลในเรื่องความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติ ด้านการพัฒนาศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และการมีส่วนร่วมของชุมชนมีแนวโน้มไปในทางที่ดี สามารถนำแนวทางการพัฒนาดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลได้ แม้การดำเนินการวิจัยจะยังไม่สมบูรณ์ตามกรอบที่วางไว้ และต้องมีการแก้ไขในส่วนที่เป็นข้อบกพร่องที่พบในการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ในชุมชน ซึ่งจะต้องมีการหาแนวทาง วิธีการที่เหมาะสม ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนให้มากที่สุดต่อไป

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน : กรณีศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
2. สันทนากลุ่มเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และให้ความรู้เกี่ยวกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
3. ดำเนินการสัมภาษณ์ประชากรจำนวน 42 คน
4. เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด
5. นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการสนทนากลุ่ม เพื่อคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุด
6. สรุปและนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ

โดยปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่เขตรับผิดชอบของตำบลบางจาก มีผู้ร่วมดำเนินการวิจัยจำนวน 5 คน และผู้ให้ข้อมูลจำนวน 42 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนกันยายน – เดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้จากการศึกษาเอกสารจากการสัมภาษณ์ และจากการสนทนากลุ่ม เป้าหมายในการดำเนินการวิจัยตามกรอบการดำเนินการวิจัย สรุปผลดังนี้

1. การศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน จากสภาพและผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลในพื้นที่ เป้าหมายการดำเนินการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และทุนทางสังคม เป็นปัจจัยและมีส่วนสำคัญในการดำเนินการกรรมส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล โดยเฉพาะแกนนำชุมชนที่เป็นกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลที่ เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน ดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การดำเนินงาน และเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลและครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลมีหน้าที่รับผิดชอบในหลายกิจกรรม บางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และยังไม่เห็นความสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน มีผลทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่งผลถึงปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินการด้านอื่นๆ และขาดการจัดการทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ใช้และได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาและปัจจัยสำคัญต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวได้นำไปเป็นข้อมูลในการแสวงหาการแก้ปัญหาและพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. กระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือการพัฒนาศักยภาพผู้แทนชุมชนที่เป็นกรรมการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล โดยใช้กระบวนการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมที่เน้นผู้อบรมเป็นสำคัญ และใช้รูปแบบการอบรมที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักถึงคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนจนเกิดชุด

ความรู้หรือองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นในการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

3. ข้อค้นพบและองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสนทนากลุ่ม สรุปได้ดังนี้

3.1 ลักษณะศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลที่ดีควรดำเนินการและควรจัดกิจกรรมดังนี้

3.1.1 เป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์รวมความคิด ศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อชุมชน

3.1.2 ชุมชนให้การสนับสนุน ร่วมจัดกิจกรรม (ร่วมคิด ร่วมใจ ร่วมมือ ร่วมใช้ร่วมพัฒนา)

3.1.3 จัดกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ตามความสนใจและวิถีชีวิตของคนในชุมชน

3.1.4 จัดกิจกรรมที่หลากหลาย ต่อเนื่อง สอดคล้องกับจุดเด่นของชุมชนและชีวิตจริงของชุมชน

3.1.5 จัดและพัฒนาศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล โดยใช้ทุนทางสังคมเป็นหลัก (ธรรมะ ธรรมชาติ ภูมิปัญญา คน งบประมาณ) ไม่รบกวนคนอื่นมาหยิบยื่นให้

3.1.6 หน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน

3.1.7 อาคารสถานที่ตั้ง สภาพแวดล้อม มีความสะอาด ร่มรื่น เหมาะสม กลมกลืนกับชีวิตจริงของชุมชน

3.1.8 สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีเพียงพอ

3.2 คนในชุมชนจะมาร่วมใช้ และร่วมพัฒนาศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จะต้องดำเนินการโดยมีปัจจัยและใช้รูปแบบวิธีการดังนี้

3.2.1 ใช้หลักธรรม ศาสนา เป็นแกนดึงดูดใจ

3.2.2 จัดกิจกรรมที่หลากหลาย ต่อเนื่อง จนเกิดเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับจุดเด่นและชีวิตจริงของชุมชน

3.2.3 ครูศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีใจให้กับชุมชน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

3.2.3 กรรมการศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล และผู้นำเข้มแข็ง เสียสละ ใฝ่รู้ (มีธรรมะ มีหลายคน ทำงานเป็นทีม) เป็นแบบอย่างที่ดี

3.2.4 ประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายต่อเนื่อง และเข้าถึงตัวประชาชน

3.2.5 ศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งในด้านอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และการบริการ

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลดังกล่าว สอดคล้องกับ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, 183) ที่ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากปัจจัยและเหตุอื่นๆ คือความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และวารุณี กฤษเจริญ (2528, 17-29) กล่าวว่าผู้นำมีคุณสมบัติบางประการที่เจ้าหน้าที่ได้สังเกตเห็นจะเป็นผู้ที่สามารถเสริมสร้างงานพัฒนาในชุมชนหรือเชื่อมระหว่างองค์กรภายนอกกับชาวบ้านได้ เพราะผู้นำรู้จักชาวบ้าน รู้จักชุมชน ได้ดีกว่านักพัฒนาที่มาจากภายนอกชุมชน นอกจากนี้ผู้นำยังเป็นผู้มีอิทธิพลในทางใดทางหนึ่ง และเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน สามารถที่จะชักจูงชาวบ้านให้ร่วมมือเพื่อพัฒนาหมู่บ้านตนเองได้มากขึ้น

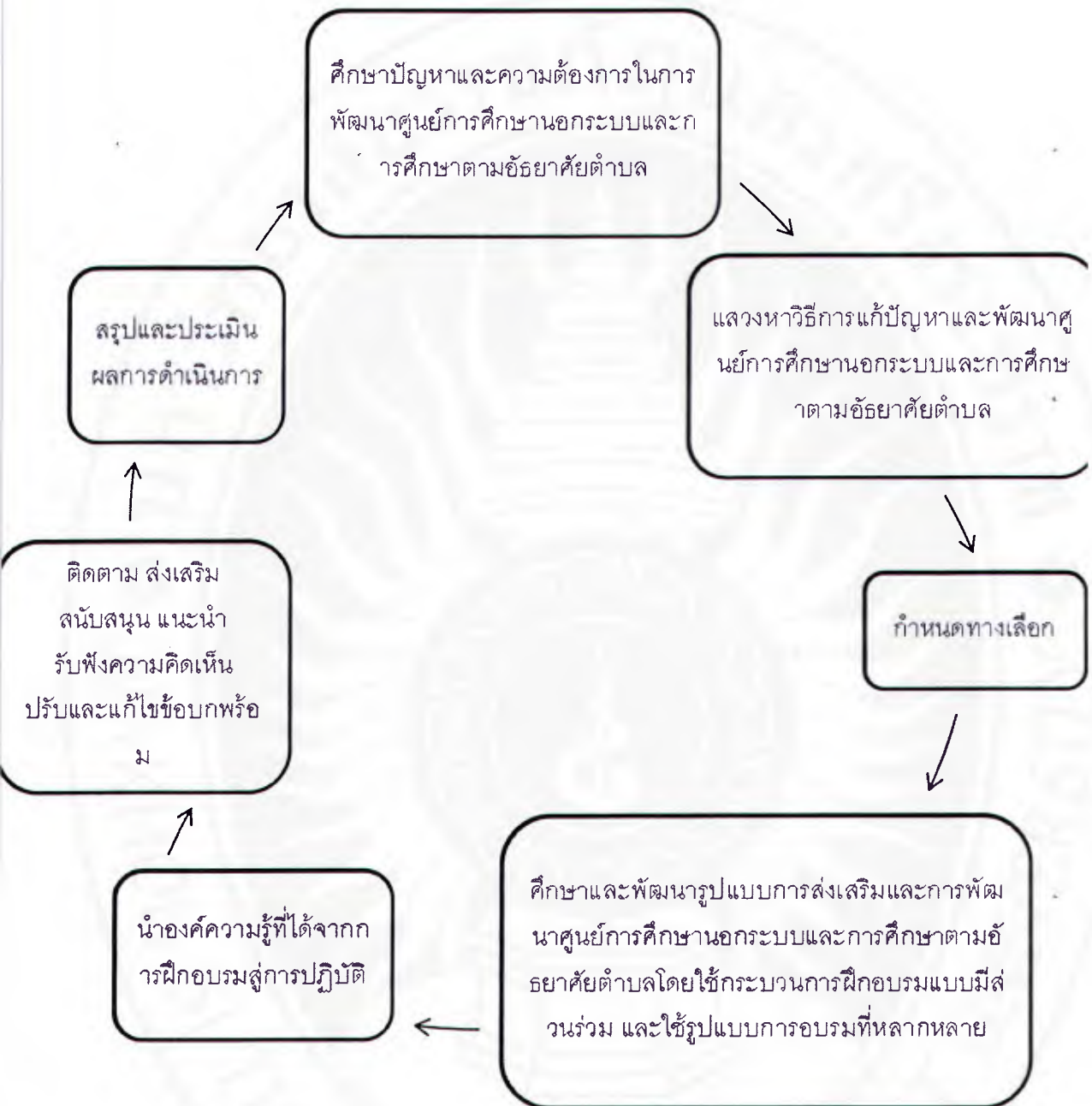
4. การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและการพัฒนาศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หลักจากกรรมการศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลและครูศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลได้รับการพัฒนาศักยภาพ พบว่าการดำเนินกิจกรรมมีแนวโน้มที่ดีขึ้น ทั้งการพัฒนาอาคารสถานที่ และการเข้ามามีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมในศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลในหลายลักษณะ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ร่วมประชุม ปรึกษาหารือ ร่วมสนับสนุนงบประมาณ ร่วมประสานเครือข่ายร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ และร่วมประชาสัมพันธ์งานการเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งอาจจะเกิดจากการที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีขึ้นจากการอบรม และการได้รับองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับผู้ที่ได้ศึกษาในเรื่องนี้หลายท่าน เช่น กฤษณี มหาวีรุฬห์ (2531) ที่ศึกษาเรื่องทัศนคติในการดำเนินการเบื้องต้นของประธานกรรมการหมู่บ้านตามโครงการปีรณรงค์คุณภาพชีวิตและความจำเป็นพื้นฐานศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดชัยนาท ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติและผลการดำเนินงานนั้น มีความสัมพันธ์กันในทางบวก กล่าวคือเมื่อประธานกรรมการหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจ โครงการปีรณรงค์คุณภาพชีวิต และความจำเป็นพื้นฐานในระดับดีแล้ว จะทำให้ทัศนคติต่อโครงการดังกล่าวดีไปด้วย พร้อมทั้งปรากฏผลการดำเนินการในระดับดีเช่นกัน และปัญญา ธนาสมบัติ (2535) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบทและชุมชนตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการและความคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการฯ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับการมีส่วนร่วมต่อโครงการพัฒนาชนบทและชุมชน อีกทั้งการศึกษาของ บุญส่ง บุญทศ (2543) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียน

ชุมชนในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : ศึกษากรณีจังหวัดมุกดาหาร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน

5. จากการประเมินผลและสรุปประสบการณ์การพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนา ศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ตามกระบวนการรูปแบบที่ดำเนินการ ตามกรอบการวิจัย จะเห็นได้ว่าเมื่อนำไปใช้แล้วเกิดประสิทธิผลและประสพผลตามที่ตั้งไว้ ทั้งทางด้านการพัฒนาบุคคลในเรื่องความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติด้านการพัฒนาอาคารสถานที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนมีแนวโน้มไปในทางที่ดี แม้ว่ากระบวนการที่ดำเนินการวิจัยปฏิบัติการครั้งนี้ จะยังดำเนินการไปครบตามวงจรและกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านเวลาของการวิจัย แต่ถือว่าเป็นรูปแบบที่มีแนวโน้มที่สามารถดำเนินการให้ประโยชน์ต่อการส่งเสริมและการพัฒนาศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงควรมีการดำเนินการต่อเนื่อง และได้รับการเผยแพร่ต่อไป

ส่วนข้อบกพร่องในการดำเนินการในการจัดการองค์ความรู้ และความรู้ที่เป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน จะต้องได้รับการปรับปรุงพัฒนา และแก้ไขเพื่อให้ได้รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนา ศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลตามกรอบแนวคิดการดำเนินการวิจัยต่อไป

รูปแบบการดำเนินการพัฒนาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

แผนภูมิที่ 6 รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของชุมชน
2. ควรมีการศึกษาวิจัยต่อเนื่องในลักษณะเจาะลึกในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ที่มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีทิศทางและมีแนวโน้มว่าจะมีการพัฒนาในขั้นต่อไป โดยส่งเสริมให้มีผู้จัดการความรู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะได้รูปแบบกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม ทั้งรูปแบบที่เป็นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
3. ควรนำรูปแบบที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนา และส่งเสริมการเรียนรู้ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลอื่น เพื่อการดำเนินงานเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

บรรณานุกรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). แนวคิดการพัฒนาห้องสมุดประชาชน : มิติใหม่ “ศูนย์การเรียนรู้”.

กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมปฏิบัติการ.

_____. (2538). การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education). สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2553

จาก panchalee.wordpress.com.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

_____. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยแหล่งเรียนรู้ราคาถูก : กศน. ตำบลหรือแขวง พ.ศ. 2535. เอกสาร.

กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2553). การมีส่วนร่วมในการบริหารงานของบุคลากร กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง. รายงานการวิจัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กอบกุล กลับอำไพ. (2551). การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช. รายงานการวิจัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

กฤษณี มหาวิทยาลัย. (2531). ทศนะในการดำเนินการเบื้องต้นของประธานกรรมการหมู่บ้านตามโครงการปีรณรงค์ปีคุณภาพชีวิตและความจำเป็นพื้นฐานการศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดชัยนาท. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แก้วทิพย์ พวงทิพย์. (2550). ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบางแก้ว. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2553 จาก www.bangkaew.het.com.

จินตวีร์ เกษมสุข. (2556). การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2556 จาก <http://www.edupol.org/pknow>.

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2553 จาก www.nfe.go.th/.

ทำนอง ภูเกิดพิมพ์. (2556). แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2556 จาก <http://www.vcharkarn.com>.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภการพิมพ์.

- นุชวณา เหลืองอังกูร. (2552). **คู่มือการจัดการศึกษา Advanced Action Research**. เอกสารอัดสำเนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2552.
- บุญส่ง บุญทศ. (2543). **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : ศึกษากรณีจังหวัดมุกดาหาร**. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปัญญา ธนะสัมบัญ. (2535). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบทและชุมชนตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รณรงค์ เมฆานุกวัฒน์. (2543). **การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education)**. สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2553 จาก panchalee.wordpress.com.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลวกา ทองอยู่เรือน. **คำศัพท์ทางการศึกษา**. สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2553 จาก <http://hrd.obec.go.th/book/1/22.pdf>.
- วารุณี กฤษเจริญ. (2527). **พัฒนาสังคม. คณะกรรมการจัดงานเผยแพร่งานพัฒนาเอกชน**.
- วิชาญ คงรัมย์. (2547). **การพัฒนาห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนบ้านหนองสมอประชาพัฒนาอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สายโรจน์ มณีกุต. (2545). **แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สิริมาศ. **แหล่งเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2553 จาก ss539.multiply.com.
- สุธีร์ วรประดิษฐ์. (2556). **การมีส่วนร่วมของชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2556 จาก <http://trat.nfe.go.th>.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2546). **การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____ . (2543). **การศึกษาดูชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2547). **แนวทางการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). **แผนหลักโครงการ “หนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน” Master Plan of Lab school Project**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริหาร โครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สกส.
- _____. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). **คู่มือการดำเนินงาน กศน. ตำบล**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อัญชณี ธรรมะวิธิกุล. (2552). **การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education)**. สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2553 จาก panchalee.wordpress.com.
- อาชัญญา รัตนอุบล, ดร. และคณะ. (2548). **การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : ห้องสมุดประชาชน**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- _____. (2552). **การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education)**. สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2553 จาก www.banprak-nfe.com.
- อาชีวะศึกษา, สถาบัน. **แหล่งเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2553 จาก www.thaiwisdom.org.
- Maliwan. (2552). **แหล่งเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2553 จาก www.nmk.ac.th.
- Pharadon. (2552). **แหล่งเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2553 จาก [pharadon multiply.com](http://pharadon.multiply.com).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

แนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็น
แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์การศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ขอความร่วมมือศึกษารายละเอียดที่ได้สรุปแนบมากับแบบสอบถาม เพื่อให้การตอบ
คำถามเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก
อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในส่วนใด

- ผู้บริหารสถานศึกษา กศน. อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
- ครู กศน. ตำบล
- คณะกรรมการสถานศึกษา กศน. อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
- บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช
- ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน
- คณะกรรมการ กศน. ตำบลบางจาก
- คณะกรรมการนักศึกษา กศน. ตำบลบางจาก
- อาสาสมัครกศน. ตำบลบางจาก
- นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางจาก
- นักวิชาการการศึกษา อบต. บางจาก
- กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 ทักษะที่มีต่อแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล บางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ท่านคิดว่าท่านควรมีบทบาทต่อการดำเนินการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคาดหวังให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

3. ที่ผ่านมาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีความเห็นว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างไรบ้าง

5. เครือข่าย ภูมิปัญญา ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

7. ท่านคิดว่าการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. ความคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข
แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

เรื่อง

แนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็น
แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ศึกษากรณี : ศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

ส่วนที่ 1 บทเริ่มต้น

1. ทักทายผู้เข้าร่วมสนทนา
2. ชี้แจงวัตถุประสงค์
3. แนะนำทีมงาน
4. ขอความร่วมมือแสดงความคิดเห็น
5. เริ่มต้นสนทนาตามประเด็นคำถาม

ส่วนที่ 2 สภาพการดำเนินงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก
อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปัจจุบัน

1. ด้านกายภาพโครงสร้างพื้นฐาน

- สภาพภายใน.....

.....
.....
.....
.....
.....

- สภาพภายนอก.....

2. ด้านครุภัณฑ์.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านบุคลากร.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ด้านการบริหารจัดการ.....

6. ด้านการบริการชุมชน.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. ด้านการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 3 ทิศต่อแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล
บางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ความคาดหวังที่จะให้เกิดขึ้นในอนาคต

1. ด้านกายภาพโครงสร้างพื้นฐาน

- สภาพภายใน.....

.....
.....
.....
.....
.....

- สภาพภายนอก.....

.....
.....

2. ด้านครูภัณฑ์.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านบุคลากร.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ด้านการบริหารจัดการ.....

6. ด้านการบริการชุมชน.....

.....

.....

.....

.....

7. ด้านการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย.....

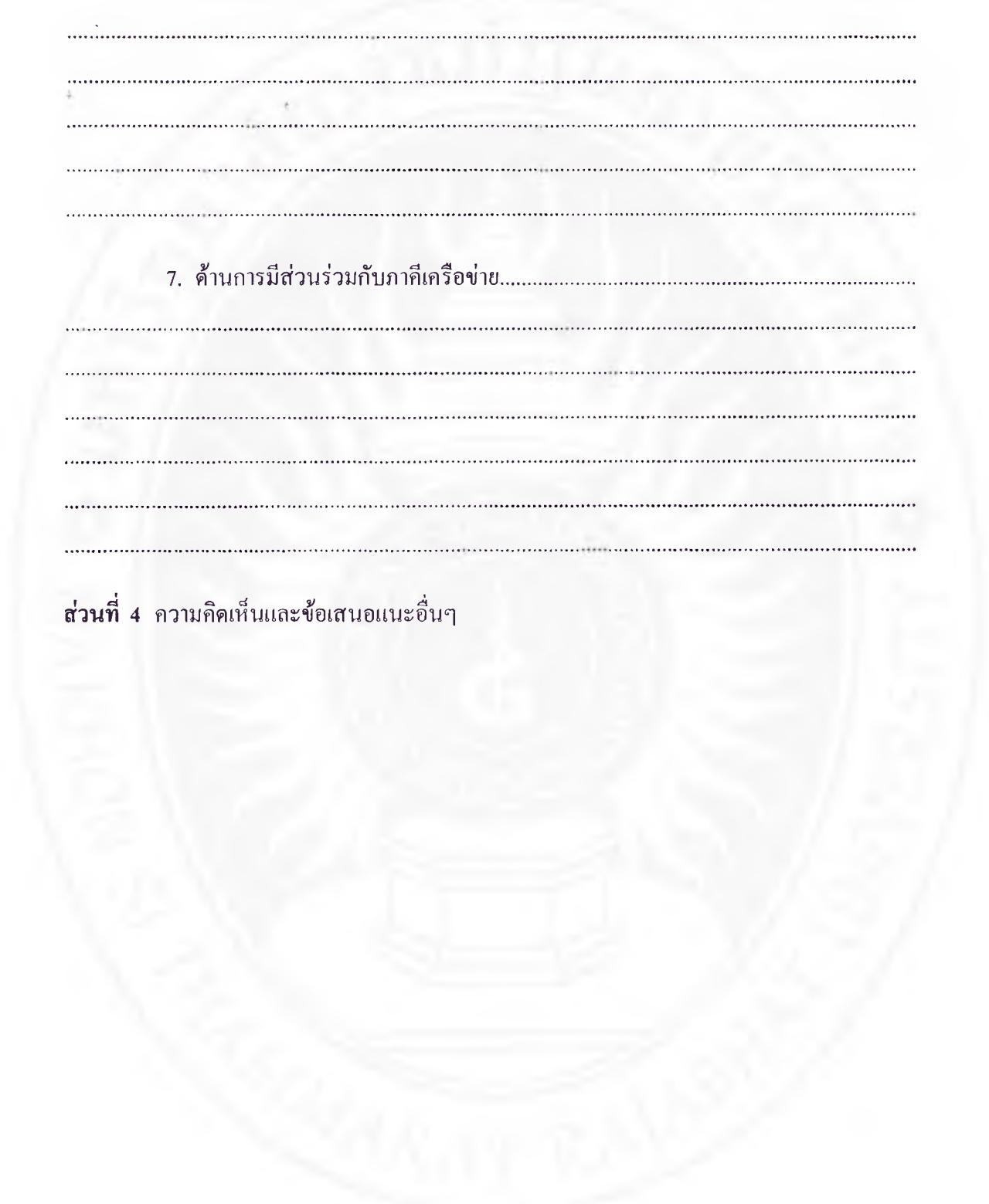
.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางนิตยาพร จันทร์อุดม
วัน เดือน ปีเกิด	30 กันยายน 2506
สถานที่เกิด	12 หมู่ที่ 5 ตำบลฉลอง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	36 ซอยสวัสดิ์รักษา ถนนพัฒนาการกู่ขวาง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครู วิทยฐานะ ชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เมืองนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2524	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดกลาง
พ.ศ. 2528	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยอาชีวศึกษา นครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2533	บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2553	ประกาศนียบัตรบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2555	ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารนวัตกรรมการพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช